БҮГҮ ЧҮРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң, ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1925 чылда үндезилетинген

1954 МАРТ 9 ВТОРНИК № 50 (2987)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

1954 чылдың марттың 14-түү— ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларның хүнү.

Берлин чөвүлел хуралының түңнелдериниң дугайында

ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри эш В. М. Молотовтуң МЕДЕГЛЕЛИ

Январьның 25-тен эгелээш, февральдың 18-ке чедир Францияның, Англияның, Американың Каттышкан Штаттарының болгаш Совет Эвилелиниң даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралы Берлинге болуп эрткен. Ол чөвүлел хурал улустар аразының элээн хөй чугула айтырыгларын чугаалажып көөрү-биле болдунган.

Дөрт күрүнелериң даштыкы херектер министрлериниң мурнундагы чөвүлел хуралы 1949 чылдың чазынында болган. Сөөлгү беш чылдарның дургузунда ындыг чөвүлел хуралдар болбаан. Францияның, Англияның, АКШ-тың, ССРЭ-ниң болгаш Кыдат Улус Республиканың даштыкы херектер министрлериниң киржилгези-биле делегейге тодаргай ужур-дузалыг чаа чөвүлел хуралды эрттириниң эргежок чугулазының дугайында түңнелге берлин чөвүлел хуралы бодунуң эәлчээнде бир эп-сеткилдиг келген.

I.

Капитализм чурттарының лагеринде хөгжүлдениң дайын сөөлүндеги угланыышкыннары сөөлгү беш чылдарның дургузунда онза илетодаргай апарган. Ол лагерьге АКШ-тың чагырыкчы бөлүктери удургукчунуң ролюн алыскап турары ам бүгүдеге билдингир. Олар оон-даа өске чүүлдерни база холгаарласкап турарлар. Олар Каттышкан Штаттар «делегейниң удуртукчузу» бооп, «делегейге удуртукчу рольдуң үүргезин» бодунга алган деп ыят чокка чугаалап турарлар, ынчаарга ол сөстер дээрге, бодунда үндезин чогу биллдингир.

Англияның чагырыкчы бөлүктериниң идепкейлиг деткимчези-биле 1949 чылда АКШ-тың чазааның инициативазын ёзугаар тургустунган, Соңгу-Атлантика блогун тургусканындан ол чүткүлдер бодунуң практиктиг илерелин тыпкан. Соңгу-Атлантика пактызыга дараазындагы чурттар ат салган: Американың Каттышкан Штаттары, Канада, Англия, Франция, Бельгия, Голландия, Люксембург, Дания, Норвегия, Исландия, Португалия, Италия, Греция болгаш Турция. Ол чурттарның чамдыктары пактыга даштыкының шуут албадаашкыны-биле ат салганнар. Ынчаарга херек кырында ол пакт англи-америк блоктуң чепсээ болуп турар, ынчангаш Американың Каттышкан Штаттары ол керээни делегейге бодунуң тергиидээшкинин доктаадып тургузарының эрге-ажыктарынга таарыштыр ажыглаарын оралдажып турар. Соңгу-Атлантика пактызы 1937 чылда гитлерлиг Германияның, милитаристиг Японияның болгаш фашистиг Италияның чарганы баштай ССРЭ-ге удур угланган турган, сураглыг «Коминтернге удур пактыга» дөмейлешкек болуп турар. Соңгу-Атлантика пактызының «Коминтернге удур пактың» салым-чолунда дээредевес болур дээрзинге чигзинер барымдаалар чок.

АКШ-тың, а ол ышкаш Англияның чагырыкчы бөлүктери делегейге тергиидээшкинни чедип алыксаар ажык чүткүлдери-биле кады олар боттарының даштыкы политиказын «күштүң туружундан» чорудар бодап турарын улам-на онзалап демдеглеп турар апарганнар. Ында кандыг-бир хенертен болган чүве чок. Делегейге тергиидээшкин чедип алыскаар чүткүлден «күштүң туружундан» политикага азы «күшке үндезилетинген тайбың» политикага чедир чаңгыс базым.

Ол политиканы алдаржыдары чүгле АКШ-ка болгаш Англияга эвес, харын Соңгу-Атлантика блогунуң өске-даа чурттарынга чүү чүвеге чедирип келгенин ам бистер шупту эки билир бис.

Ол политиканың дорт илерели болза, сөөлгү үениң иштинде чепсегленишкиннерни эңдере бүдүрерин калбартып турары болур. Каттышкан Штаттарда, Англияда, Францияда, Бельгияда, Норвегияда болгаш ол блоктуң өске-даа чурттарында чепсегленишкиннерни эңдере бүдүрери туруп көрбээн хемчээлдерге четкен. Америкада болгаш Европада капиталистиг монополиялар ол эңдере бүдүрүүшкүнге аажок байып алганнар. Ынчаарга ол эңдере бүдүрүүшкүн ужурундан аар үндүрүгдүнген өртектериниң аар-берге човулаңы улустарның, ажылчы чоннарның эктинде онаажып турар.

Атомнуг бомбалар-биле янзы-бүрү коргудуушкуннар онза ужур-дузалыг кылдыр көрдүнүп турган. Ынчалза-даа ол база үр болбаан. Ол херек талазы-биле АКШ-тың монополдуг байдалын хевээр арттырар дугайында хоозун идегелдерге үндезилетинген кордалдар мырыңай барымдаалар чок болганын ам бүгүде көрүп турар.

Американың Каттышкан Штаттары, а ол ышкаш Англия чепсегленишкиннерни эңдере бүдүрүп турары-биле кады Европада болгаш чоок девискээрлерде шериг базаларының четкизиниң тудуун калбартканнар. Совет Эвилелинге болгаш улус демократиязының чурттарынга удур угланган сорулгалыг ол шериг базаларын ажыы-биле тудуп турарының фактызы америк шериг базаларын тургузар чорук камгалалдың эргеажыктары-биле ниити чүзү-даа чок деп чүвени-ле чүгле онзалап демдеглеп турар.

«Күштүң туружундан» политикаже сундугуушкун Барыын Германияның чепсектиг күштерин катап тургузарын көрүп турар, «Европаның камгалал ниитилежилгези» дээрзин тургузарының дугайында париж керээзинге ийи чыл мурнунда ат салыр чорукка чедирип келген. Ам германиямны катап тургузарының планнарын кылып турар, ынчаарга, ону тургузарынга чүгле Франция болгаш Европаның өске-даа чурттары эвес, харын ол ышкаш Американың Каттышкан Штаттары болгаш Англия база чоокта чаа удурланып турган. Оон-биле холбаштыр герман айтырыгны шиитпирлеп таарыштырарынга чаа, ындыг болур дооста онза шыңгыы бергедээшкиннер тыптып келген.

«Күштүң туружундан» политиканың илерели улустар аразының харылзааларының талазы-биле Американың Каттышкан Штаттарының өске-даа хөй-хөй үүлгедиишкиннери болуп турар.

Чижээлээрге, Американың Каттышкан Штаттарының Англия-биле болгаш ол лагеринің өске-даа чурттары-биле кады сөөлгү чылдарның иштинде ССРЭ-ге, Кыдат Улус Республикага болгаш улус демократиязының чурттарынга хамаарыштыр улустар аразының садыглажыышкынының талазы-биле ылгай көрүүшкүнүн бүгү-ле хемчеглерин ап турарының хажыызы-биле эрттип болбас. Ол политика Американың Каттышкан Штаттарының болгаш Англияның боттарынга безин кайгамчык улуг каража-когаралдарны таварыштырган турбуже, улустар аразының чогумчалыг садыглажыышкынынга моон соңгаар-даа шаптыктаар, демократтыг лагерьниң чурттарын-биле экономиктиг харылзаалар-биле бажаан, ынчангаш ол чурттарның экономиктиг көдүрлүүшкүнү база чыл келген тудум өзүп турар апарган.

АКШ-тың болгаш Англияның чагырыкчы бөлүктериниң чорудуп турары «күштүң туружундан» политика болза политика-даа, экономика-даа талазы-биле таарымчалыг түңнелдерни бербээнин ам бүгүде көрүп турар. Ол политика дайын талазы-биле база буурап дүжүүшкүнге таваржыр.

Ол политика хамыктың мурнунда, Кореяга шылгалдаларны тудуп шыдаваан. Ол политика Каттышкан Штаттарны дайын талазы-биле тиилелгеге чедирип келбээн. Кореяга шериг интервенциязынга дүлдүнгеш, Каттышкан Штаттар бодунуң шериг талазы-биле саңлдарын болгаш бодунуң моральдыг алдарын чидирип турар апарган. Ол политика чону бодунуң национал эргелери дээш, бодунуң хамаарышпас чоруу болгаш хосталгазы дээш кызымаккай демиселди чорудуп турар черге буурааш-кыны-биле таңмейн барып пылдавас.

Каттышкан Штаттарның талазындан Францияга бүгү-ле дузаламчыны көргүзүп турбуже, «күштүң туружундан» политика Индий-Кыдатта база-ла эки чүү-даа чүвеге чедирип келбээн. Францияның колониалдыг политиказы, база оон-биле кады Американың Каттышкан Штаттарының чорудуп турары «колониализмни» деткириниң политиказы ында база улай-улай аштырыышкынга таваржып турар. Индий-Кыдатта бодунуң хосталгазы дээш демисежип турар улуска удур узамдыккан дайын чүгле «күштүң туружундан» политиканы алдаржыдарынга бараан болбаан эвес, харын ону долу бүрүнү-биле дорамчылай көөр чорукка чедирип келген.

Кыдат улусту даштыкы империалистерниң күчүлээшкининден хосгаан Кыдат Улус Республика сөөлгү беш чылдың иштинде чүгле тургустунган эвес, харын быжыккан деп чүвени бүгү-ле чугаалатынган чүүлдерге немээри эргежок чугула. Ол факт бүгү Азияда байдалды үндезини-биле өскертип турар. Ол факт улустар аразының улам ыңайгы бүгү хөгжүлдезинге эң чугула ужурдузалыг.

Харын Кыдатка хамаарыштыр «күштүң туружундан» политика онза чүткүл-биле болгаш хөй-хөй чүзүн-баазын болур, болбас кедерээшкиннер-биле хереглетинип келген болгаш хереглетинип турар. Харын ол политиканың буурап дүжүүшкүнү ында онза бүзүрелдии-биле илеретинип турар. Сөөлгү каш чылдарның дургузунда социализмниң болгаш улус демократиязының чурттарының лагери аажок быжыккан болгаш күштелген. Ол чылдарның дургузунда демократтыг лагерьде кирип турар бедик индустриалдыг чурттарны-даа, аграр-индустриалдыг чурттарны-даа хаара тудуп турар делегейниң ийиги рыногу тургустунган. Ол чурттарның аразында бот-боттарының политиктиг харылзаалары улам-на сырый кады ажылдажылганың болгаш быжыгып турар найыралдың угланыышкынынга хөгжээн.

АКШ-тың чагырыкчы бөлүктериниң болгаш англи-америк блоктуң чурттарының чорудуп турары «күштүң туружундан» политика чүү айтып турарыл? Ол дээрге келзе-келзе дайын белеткелиниң эрге-ажыктарынга таарыштыр чорудуп турар даштыкы болгаш иштики политиканга чедирип турар. Ол оон өске чүү-даа айтып шыдавас. Ындыг политика улустарның быжыг деткимчезинге даяныып шыдавас.

Каттышкан Штаттарның ол политиказындан ылгаштыр Совет Эвилелиниң даштыкы политиказы тайбыңны болгаш улустар аразының кады ажылдажылгазын быжыглаарынче угланган. Совет Эвилелиниң даштыкы политиказы улустар аразының харылзаалларында тайбың оруктар-биле шиитпирлеп шыдавас, ындыг маргылдаалыг айтырыглар чок деп үндезин байдалды барымдаалап турар. Ол—тайбыңны быжыглаарының политиказы. Ол болза, улустар аразынга найыралдыг кады ажылдажылганың эрге-ажыктарынга тааржып турар болгаш бүгү делегейниң улустарының тайбынга ынакшылдыг күштерин сырый каттыштырарынга бараан болуп турар.

Американың Каттышкан Штаттарының болгаш Англияның даштыкы политиказының демдеглетинген угланыышкыны мырыңай чоокку үеге чедир капиталистиг лагерьниң чурттарының хөй нуруузунга тодаргай хөөнну берип келген. «Күштүң туружундан» политиканы чорудары улустар аразының харылзаалларында дүшкүүрлүг чоруктарны күштелдиринче чайлаш чок чыгал келген. Ол чорук Европага-даа болгаш Азияга-даа илергей болган. Ол чорук делегейниң бүгү диптериниг илерээн болгаш илеретинип-даа турар.

Кыдат Улус Республиканың болгаш Корей Улус-Демократтыг Республиканың инициативазы делегей байдалынга чугула өскерлиишкинни киирип, эрткен чылын Кореяга дайынның доостурунга чедирип келген.

Кореяга тайбынчыдылганы чарганы улустар аразының харылзаалларында дүшкүүрлүг чоруктарны чавырылдырарынга идиг болган. Ол чорук улустар аразының харылзаалларында дүшкүүрлүг чоруктарны улам ыңай чавырылдырарының дугайында айтырыгны тургузарының аргазын Совет Эвилелинге берген. Амгы байдалдарда ындыг аргалар бар дээрзиниң дугайын берлин чөвүлел хуралын чыылдырган факт боду база херечилээн.

Берлин чөвүлел хуралын чыылдырарының мурнунда Совет чазактын болгаш АКШ-тың, Англияның база Францияның чазактарының аразынга үр үениң иштинде дипломаттыг бижиглежиишкиннер чоруп турган. Ноталар солчуушкуну бодунуң ужур-дузалыг болган. Ол чорук берлин чөвүлел хуралын чыылдырарының байдалдарын экижиткен.

Барыын талакы үш күрүнелериң чазактарының саналы амгы чөвүлел хурал герман айтырыгга хамаарышкан чамдык айтырыгларны, база австри керээ дугайында айтырыгны чугаалажып көөрү-биле кызыгаарлатынар чорукка чедирип келген. Олар өске айтырыгларны болгаш улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чавырылдырарының дугайында ниити айтырыгны чугаалажып көөрүнден ойлаарын оралдашканнар.

Совет чазак бодунуң эәлчээнде Кореяга дайын дооступ, тайбынчыдылга чардынганының соонда чепсегленишкиннерни кызырарының болгаш өске күрүнелериң девискээрлеринге даштыкы шериг базаларын болдурбазының айтырыгларын киириштирбишаан, улустар аразының харылзаалларында дүшкүүрлүг чоруктарны ниитизи-биле чавырылдырарынга идиг бээр хемчеглериң дугайында айтырыгны чугаалажып көөр төлээде таарымчалыг байдалдар тургустунган деп санап турган.

Совет чазак улустар аразының харылзаалларында дүшкүүрлүг чоруктарны чавырылдырар хемчеглериң дугайында айтырыгның талазыбиле беш улуг күрүнелериң—Францияның, Англияның, АКШ-тың, ССРЭ-ниң болгаш Кыдат Улус Республиканың даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралын, а ол ышкаш Германияның чаңгыс-эвин катап тургузарының болгаш тайбың керээзин чарарының айтырының киириштирбишаан, герман айтырыгның талазы-биле дөрт күрүнелериң министрлериниң чөвүлел хуралын эрттирерин саналдаан.

АКШ-тың, Англияның, болгаш Францияның талазындан Кыдат Улус Республиканың киржилгезибиле беш улуг күрүнелериң үстүнде айтырыгны чөвүлел хуралынга удур дадагалзаашкыннар турганындан эрткен чылдың төнчүзүнге чедир чоруп келген дипломаттыг бижиглежиишкиннер долу дугуржуушкунну чедип алдынган турган.

Бистиң талавыстан берлин чөвүлел хуралынга дараазындагы хүн айтырыгларын саналдаан:

1. Улустар аразының харылзаалларында дүшкүүрлүг чоруктарны чавырылдырарының талазы-биле хемчеглериң дугайы болгаш Францияның, Англияның, АКШ-тың, Совет Эвилелиниң болгаш Кыдат Улус Республиканың даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралын чыылдырар дугайы.

2. Герман айтырыг болгаш Европаның айыыл чок чоруун хандырарының сорулгалары.

3. Австри күрүне керээзиниң дугайы.

Ол хүн айтырыгларын чамдык тайылбырлаашкыннар-биле-даа болза, чөвүлел хурал хүлээп алган.

Берлин чөвүлел хуралышың мурнунда барыын талакы чурттарга хөй-ниитиниң санал-онаалдар белеткелиниң канчаар чорутунганының дугайын уттуп болбас. Даштыкы политиканың талазы-биле мээң демдеглээним англи-америк кол угланыышкын ол белеткелге база илерээн.

Сөөлгү үениң иштинде АКШ-тың, а ол ышкаш Англияның тергиидекчи бөлүктериниң талазындан ССРЭ-ге удур ыйыышкынны күштелдирер дээш янзы-бүрү хевирниң хемчеглерин ап келген. Ол бөлүктериң чүгле парлалгазы эвес, харын күрүне ажылдакчылары безин Совет Эвилели-биле чугаалажыышкыннарның ажык чогунуң дугайында болгаш берлин чөвүлел хуралы чайлаш чок буурап дүжүүшкүнге таваржыр дугайында янзы-бүрү медеглелдерни кылып турганнар. Реакциялыг парлалга чөвүлел хуралды шуут үзер чорукка кыжанырынга чедир ыйыышкынның янзы-бүрү аргаларын ажыглап турган хирезинде-ле берлин чөвүлел хуралынга АКШ-тың, Англияның болгаш Францияның сонуургалдыын чажырып шыдаваан.

Дөрт күрүнелериң төлээлекчилериниң чөвүлел хуралы улустар аразының харылзаалларында дүшкүүрлүг чоруктарны кошкадырынга хамаарыштыр улустарның күзел-чүткүлүн херекке алырын негеп турган демократтыг хөй-ниити бөлүктериң күштелип турган ыйыышкынын ол чурттарның чазактары барымдаалавас аргазы чок болганнар. Улустарның, ылаңгыя Азияда национал хосталгалыг шимчээшкининиң өзүлдези ол-ла угланыышкында хөделип турар. Берлин чөвүлел хуралын чыылдырарынга Франция, Англия болгаш Каттышкан Штаттар улуг сонуургалдыг турганын болуушкуннарның чорудулгазы бадыткаан.

Берлин чөвүлел хуралынга чедип алдынган дугуржулгаларның дугайын чугаалаарының мурнунда ССРЭ-ниң болгаш барыын талакы үш күрүнелериң туруштарында илерээн чөрүлдээлерге доктаап, ону чугаалаары эргежок чугула.

II.

Чөвүлел хуралга элээн улуг кичээнгей герман айтырыгже салдынган турган. Ол болза, дайын доозулганының сөөлүнде шиитпирлетинмейн арткан айтырыгларның иштинден кол айтырыг болуру бүгүдеге билдингир болгай. Ындыг болганда, берлин чөвүлел хуралынга төлээлекчилери киришкен дөрт күрүнелер бо айтырыгның шын шиитпирлелди дээш онза харыысалганы чүүктээр. Ол болза, герман айтырыг Европага тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту хандырарының эргеажыктарын барымдаалап, а ол ышкаш демократтыг Германияның национал эргеажыктары-биле дүүштүр шиитпирлетинген турар ужурлуг дээни ол.

Бир талазында Совет Эвилелиниң, өске талазында АКШ, Англия болгаш Францияның аразында чөрүлдээлериң кол утказы мында үү болуп турарын чугаалажып көрүүшкүн долузу-биле көргүскен. Ынчалзажок ол дээрге, герман айтырыгже Францияда хамаарылга бо айтырыгже АКШ-тын болгаш Англияның тергиидекчи бөлүктеринде хамаарылга-биле бүрүн дүгжүп турар дээни ол эвес-тир.

Совет Эвилели Европага тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту хандырарының сорулгазы бир дугаар эәлчегде герман милитаризмниң катап төрүтүнерин болдурбазы-биле холбашкан турушка турган болгаш туруп турар.

Германияның чаңгыс-эвин демократтыг болгаш тайбынга ынакшылдыг эгелерге катап тургузарынга чорудары эргежок чугула хемчеглерни соңгаарлатпас ужурлуг дээрзи оортан барымдаалатынып турар. Ындыг туруш болза, антигитлержи коалицияның чурттарының—АКШ-тың, Англияның болгаш ССРЭ-ниң, оон дараазында каттышкан Францияның аразынга дайынның-даа, дайын шуут доозулган сөөлүнүн-даа үезинде чардынган дугуржулгалар-биле бүрүн дүүшкен туруп турар.

АКШ-тың, Англияның болгаш Францияның чазактары ол турушган чайлааш, оларның ат салганы бодунуң үезинде эң чугула делегей дугуржулгаларын дорамчылап турар болгаш герман милитаризмни катап төрүтүндүрерин деткиириниң оруунга киргеннер. Бир тээ ол чорукту амгы үеде бүгү Германияның байдалынга кылып болбас апарганда, олар Германияның барыын талакы кезиин катап чепсеглээрин чүткүлдүү-биле белеткеп турарлар. Бо херекке олар Боннда Аденауэрниң чазааанга база даянып турарлар.

Бир эвес Францияның, Англияның болгаш АКШ-тың чазактары Совет Эвилелиниң чазаа ыңкаш, герман милитаризмниң катап тургустунарын болдурбас дээрзинге чөпшээрешкен турган болза, арткан маргылдаалыг айтырыгларны шиитпирлээри дыка чиигээн турар ийик. Ол дээрге, оон-биле кады, дөрт күрүнелериң чазактары бо херекке герман милитаристерге болгаш өжээн негекчилерге эвес, харын герман улустуң ёзулуг тура-соруун илередип турар герман демократтыг болгаш тайбынга ынакшылдыг күштерге даяныр ужурлуг турган дээни ол болур ийик.

«Күштүң туружундан» азы «күшке үндезилээн тайбың» политиканы чорударынга илерел турар англи-америк блоктуң даштыкы политиктиг угланыышкыны герман айтырыгга илереп турар дээрзин берлин чөвүлел хуралы бадыткаан.

Бо дугайын 1952 чылдың майда ат салган париж болгаш бонн керээлери ыңкаш ындыг фактылар херечилеп турар. Ол керээлер герман милитаризмниң катап төрүтүнериниң айыылын онза тодаргай кылганнар.

Париж керээзин ёзугаар «европаның камгалал ниитилежилгези» деп адаар чүве 50 чыл хуусаа-биле тургустунуп турар, аңаа чажыртынып алгаш, Францияның, Италияның, Бельгияның, Голландияның, Люксембургтуң, а ол ышкаш Барыын Германияның чепсектиг күштеринден тургустунуп турар «европа армиязы» организастатынып турар. 30 хире европа күрүнелериң ниити санындан, Барыын Германияны киириштирбишаан, алды европа күрүнелер болза, европа күрүнелериң бештин дөртү аңаа кирбейн турзажок, «европаның» арын-нүүрүн дүрүм чокка шиңгээдип алган кызыы болгаш хагдынчак шериг бөлүглежиишкинин тургузарын боттарының сорулгазы кылдыр салганнар. Ол керээ-биле барыын герман армияның (вермахта) катап тургустунары болгаш ону айыткан шериг бөлүглежиишкининге киирери ажык болуп турар. Эгезинде 12 барыын герман дивизияларны хевирлеп тургузарын бодап турар, харын ам ол шериглерни улам ыңай улгаттырарының планнары бар болуп турар. 25 болгаш харын-даа 60 барыын герман дивизияларны тургузар дугайында ам чугаалажып турары таварылга эвес. Маңаа холбаштыр чоокку хүннерде барыын герман парламентиге (бундестаг) күштүг болуп турар конституцияга чөрүштүр Барыын Германияга 18 хар четкен эр кижилерге шериг албанын киирерин хүлээп алган фактыны оюп каап болбас. Оон-биле армия тургузар херекке Аденауэрниң чазааның холдарын сула салыптарын оралдажып турар.

Алды күрүнелериң ат салганы париж керээзинден аңгыда, ынчан аңаа Американың Каттышкан Штаттарының, Англияның, Францияның, а ол ышкаш Барыын Германияның база ат салганы бонн керээзи чардынган турган. Бонн болгаш париж керээлери бот-бодун немештирип турарлар.

Бонн керээзин ёзугаар Барыын Германияның девискээринге он-он чылдарның дургузунда АКШ-тын, Англияның болгаш Францияның шериглери турар апаар ол чорук Барыын Германияны чартык эәлеп чагырткан күрүне болдуруп турар. Герман милитаризмниң катап тургустунарынга орукту аштаарын күзеп турар барыын герман өжээн негекчилериң ам кол чөленгижи болур Аденауэрниң чазаа ол керээге база ат салган. Барыын герман өжээн негекчилер герман улуска дорамчылал болуп турар бонн керээзинче ат салырынга бөгүн чөпшээрешкеннер. Ынчалза-даа париж керээзин ёзугаар Барыын Германияга гитлержи генералдарга баштаткан армия тургустуна бээрге, ынчаарда

(Уланчызы 2-ги арында).

Берлин чөвүлел хуралының түңнелдеринин дугайында
ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри эш В. М. Молотовтуң
МЕДЕГЛЕЛИ

(Уланчызы. Эгези 1-ги арында).

олар ынчан ат салыышкынын барымдаалавайн баарлар дээрзинге чигзиниг туруп болбас. Қажан оларның ёзулуг сорулгалары илереп, оларның агрессчи өжээн негекчи кордалдары илерей бээрге, ону бир-ле дугаарында кожа турар чурттар медереп биле бээрлер.

Париж болгаш бонн керээлери-биле кады «европаның камгалал ниитилежилгезин», а ындыг болганда «европа армиязын» тургузарын янзы-бүрү арга-биле деткиир болгаш дүргедедир сорулгалыг АҚШ-тың, Англияның, Францияның үш талалыг декларациязы чарлатынган.

АҚШ-тың, Англияның болгаш Францияның чагырыкчы бөлүктериниң ырак угланыышкынныг планнарын ол бүгү илередип турар, бонн болгаш париж керээлерин ол сорулгага ат салган. АҚШ болгаш Англия «европа армиязының» составынга боттарының шериглерин киирбейн турза-даа олар ол херекке херек кырында эзлер болуксап турарлар. «Европа армиязын» анаа барын герман милитаристериниң армиязын киргеш, тургузарынга идегелдерни үүгле Европага чаа дайынның белеткелиниң планнары-биле тайылбырлап болур. АҚШ-тың чагырыкчы бөлүктери ол чаа дайын «европейжилериниң» холу-биле чорутунган турарын күзеп турары ооң-биле илдең апаар.

«Европа армиязын» тургускан соонда бүгү беш улуг күрүнелердең үүгле Франция бир тээ ооң чепсектиг күштери «европа армиязынга» кирер болганда, боду национал армиялыг болур аргазын чидирер. Олла «европа армиязынга» тергиидекчи байдалды Барын Германияның чепсектиг күштери эзлээр дээрзинге чигзинниишкин туруп болбас. Ооң-биле харугда герман милитаризмниң талазындан чаа агрессияны болдурбас сорулгалыг 1944 чылдың француз-совет керээзиниң улезинде Францияның бодунун талазындан каржызы-биле үретинип турар. Ындыг турушту Францияның ат-алдары-биле болгаш эрге-ажыктары-биле канчап эптештирерил дээрзи билдинмес турда-ла, ол бүгүнү чөпшээреп турар француз министрлер бар.

Париж керээзин Францияның, Бельгияның болгаш Италияның парламентилери ам-даа хүлээп албаан деп үүве билдингир болгай, ынчангаш ол керээ ам-даа күштүг болбайн турар. Ынчалза-даа сөөлгү үеде АҚШ-тың болгаш Англияның талазындан—ол керээ бадылатынган болгаш боттанып эгелээн турзун дээш—ылаңгыя Франция улам-на күштүг ыйыышкынны кылып турар.

Берлин чөвүлел хуралынга үүгле Даллестиң болгаш Идениң талазындан эвес, харын Францияның даштыкы херектер министри Бидонуң талазындан париж керээзин болгаш «европаның камгалал ниитилежилгезин» тургузарын камгалаарынга үүл-бүрү барымдааларны киирип турганнар. Барын Германия-биле чарган керээлер Германияның келир үедеги каттыжыышкынынга ёзу барымдаалап албан эвес болур дээрзинге чедир чулчуруп турганнар. Бир эвес оларга Барын Германияга милитаризмни катап тургузарынга париж керээзиниң берип турар аргазын практика кырынга ажыглаары болдуна берзе, француз, англи болгаш америк министрлериниң ол медеглелериниң дугайын герман милитаристер болгаш өжээн негекчилери бодунун үезинде сагындырыптарлар.

Ынчалза-даа, АҚШ-тың, Англияның болгаш Францияның чазактары, а ол ышкаш Аденауэрниң чазаа Барын болгаш Чөөн Германияның чаңгыс-аай герман күрүне кылдыр каттыжар аргазының бодун херек кырында казып турары бөгүн-не тодаргай-дыр. Париж керээзи-биле дүүштүр ол керээни бүгү каттышкан Германияга нептеретпээн шаанда олар Германияның ийи кезектериниң каттыжыышкынының бодун болдурбас, база ынчанганда чаңгыс-аай болгаш хамаарышпас герман күрүнени тургузарын болдурбас деп олар шуут-ла медеглеп турарлар. Ол бүгү болза, герман айтырыг талазы-биле олар боттарының оон-даа ыңайгы бүгү саналдарын шоолуг ужур-уткалыг кылдыр көрбейн турарын тодаргай көргүзүп турар.

Берлин чөвүлел хуралынга АҚШ-тың, Англияның болгаш Францияның министрлери герман айтырыгны ёзулуг шиитпирлээрин, азы герман улуска чугула ужур-дузалыг болуп турар кандыг-бир практиктиг айтырыгны шиитпирлээрин безин сонуургаваан деп ынчалдыр билип болур. Оларның кичээнгейи чаңгыс күзелбиле — Барын Германияга милитаризмни катап төрүтүндүреринге эжикти ажыдып турар париж керээзин ёзугаар «европа армиязын» тургузарынга орук аштап бээри-биле хаара туттунган турган.

Берлин чөвүлел хуралынга немецтерни дыңнаар болгаш Германияны каттыштырарының соңгаарлатынмас сорулгаларының дугайында база Европага тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту хандырарынга герман улустуң киржириниң талазыбиле герман улус боду үүнү бодап турарын билип алыр деп Совет чазактың саналы база хүлээп алдынмайн барган. Барын Германияның чазаа герман милитаризмни катап тургузарының планнарынга удурланып турар Чөөн Германияның чаза-биле — Герман Демократтыг Республиканың чазаа-биле чаңгыс стол артынга ужуражырын бодавайн турар дээр бодалыбиле ону база күзевээн. Ынчаарга амгы байдалдарда харын Герман Демократтыг Республика тайбыңга ынакшылдыг бүгү немецтерниң ёзулуг күзел-соруун, герман улустуң тайбыңга болгаш өске улустар-биле найыралдыг харылзааларынга херек кырында күзелин илередип турар-ла болгай. Немец төлээлекчилерни дыңнаарындан чөрчээн чорук АҚШ-тың, Англияның болгаш Францияның төлээлекчилери герман айтырыгны шыңгыы чугаалажып көөрүнден кайы хире ырак турган дээр дугайын херечилеп турар-дыр.

АҚШ-тың, Англияның болгаш Францияның министрлери Германия-биле тайбың керээзиниң совет төлевилелин чугаалажып көөрүн күзевээннер. Олар тайбың керээзиниң талазы-биле боттарының төлевилелин-даа киирбээннер. Қаш чыл мурнунда-ла дөрт күрүнелерниң министрлериниң чөвүлел хуралы Германия-биле тайбың керээзиниң белеткелин дүргедедир дугайында айтырыгны тодаргай чугаалажырынче кирипкен турда-ла, олар ол айтырыгны канчаар дүргедедирин чугаалажып көөрүнден безин чөрчээннер.

Чөөн болгаш Барын Германияның парламентилериниң төлээлекчилериниң түр ниити герман чазакты тургузар дугайында айтырыг демократтыг болгаш тайбыңга ынакшылдыг эгелерге Германияның чаңгыс-эвин катап тургузарынче боттуг базым болур турбуже, барын талакы үш күрүнелериниң министрлери ол айтырыгны көөрүнден чөрчээннер. Ийи ниити герман комитеттерни: бирээзи—Чөөн болгаш Барын Германияның аразында экономиктиг болгаш административтиг харылзааларны экижидер талазы-биле база бирээзи—герман национал культураны хөгжүдеринге байдалдарны чиигедир айтырыгларның талазы-биле—тургузар дугайында совет таланың саналын хүлээп алырындан олар база ойталааннар. Чөөн болгаш Барын Германияны чоокшулаштырары Германияның чаңгыс-аай болурун катап тургузарынче эңне шын орук болур турзажок, олар ол чоокшулажылганың талазы-биле кандыг-даа практиктиг базымнар кылырындан быдап чайлааннар.

Чөөн болгаш Барын Германияның дайын уржуктары-биле холбашкан саң-экономиктиг хүлээлгелерин чиигедир дугайында Совет Эвилелиниң саналын АҚШ-тың, Англияның болгаш Францияның министрлери чугаалажып көрбейн барганнар. Ол хемчеглер Чөөн Германияда чорутунган деп үүвени база, чижээ, мында ээлеп чагырылга чарыгдалдары Чөөн Германияның күрүне бюджединиң орулгаларының 4,5 хуузу чедир кудулаан деп үүвени олар билир болбайннаан. Ол-ла үеде Барын Германияда үндүрүглер өзүп турар болгаш ээлеп чагырылга чарыгдалдары улам-на улуу-биле улгадып турар. Бо чылын ээлеп чагырылга чарыгдалдары Барын Германияның күрүне бюджединиң бүгү орулгаларының 35 хуузу болуп турар.

Герман айтырыгның талазы-биле АҚШ-тың, Англияның база Францияның министрлериниң саналы үүгле чаңгыс үүлче—Чөөн болгаш Барының Германияга «хостуг соңгулдалар» дээр үүвени чорударынче кирип турган. Ынчалзажок герман айтырыгны тайбыңның болгаш Европага айыыл чок чоруктуң хандыртынарының эрге-ажыктарына дүүштүр шиитпирлээри-биле база шынапла хостуг соңгулдаларны чорударыбиле дөмейлежир үүг-даа үүве олдаа саналда чок турган. Ындыг болурда ол санал герман улуска болгаш ооң демократтыг күштеринге идегевес чорук-биле шуут өттүр сиңниккен.

Германияның ол ёзулуг-ла иштики херээн безин немецтерниң холундан ужулгаш, ээлеп чагырылга эргечагыргаларынга дамчыдып бээр деп саналдан турган. Чөөн болгаш Барын Германияның парламентилериниң база демократтыг организацияларының төлээлекчилеринден ниити герман чазакты немецтерниң тургузарынга дөрт күрүнелер дуза көргүссүн, ынчаарга ол чазак хостуг ниити-герман соңгулдаларны боду чорутсун дээр дугайында Совет Эвилелиниң саналы хүлээп алдынмаан.

Ниити-герман соңгулдаларның болурунга чедир Чөөн-даа, Барын-даа Германияның девискээринден бүгү-ле ээлеп чагырылга шериглерин, үүгле шыңгыы кызыгаарлатынган саннынгы арттыргаш, шуптузун үндүрер дээрзиниң дугайында бистиң өске саналывыс база хүлээп алдынмаан. Ол совет санал болза, ээлеп чагырар эрге-чагыргаларның талазындан соңгулдаларга ыйыышкынларны болдурбазынче угланган турган. Ынчалза-даа, «хостуг соңгулдалар» дээр үүвениң тэлалакчылары соңгулдаларның ылап-ла хостуг болурунуң эрге-ажыктарынга эн-не дүгжүп турар ол саналды хүлээп алырындан база-ла ойталааннар.

Даллес ам безин берлин чөвүлел хуралының дугайында чугааларын кылып, анаа бодун улустарның «хостуг чоруунуң» шуут бердинген талалакчызы, «хостуг соңгулдалардың» талалакчызы кылдыр көөргетинип турар. Ынчанмыже, «хостуг чорук» дугайында сөс-ле болганы улуска, ажылчы чоннарга ылаптыг хостуг чоруктуң камгалакчызы болу бербес деп үүвени бис билир болгай бис. Мөлчүкчүлер болгаш милитаристер холун сула салыпкан, чыргалдыг чурттаан турар, а күш-ажылчы улус дайынның болгаш кыргып хыдыышкынның үргүлчү кыжаныының адааңга арткан турар шак ындыг «хостуг чорук» хосталганың чамдык «камгалакчыларынга» чогуп таарышкан турар. Бистиң шак ындыг «хостуг чоруктуң» талалакчылары эвезивис билдингир болгай. Бистер болза, чаа ханныг дайыннарже улустарны милитаристерниң кинр тырттар аргазы чок болган турар шак ындыг хостуг чоруктуң, ёзулуг-ла хостуг чоруктуң талалакчылары бис.

Гитлер болгаш ооң бузуттуг бөлүү 1932—1933 чылдардагы бодунуң үезинде эрге-чагыргаже база-ла «хостуг соңгулдалар» дээр чүвеге үндезилээш киргени билдингир. Гитлер дораан-на Германияның рейхсканцилери болу бербээн. Баштай аңаа орукту ол-ла партияга хамааржып турган сураглыг фон Папен чергелиг, амгы бонн премьер-министри Аденауэр-биле бир дөмей, ынчангы аденауэрлер арыглап берген. Ынчан Гитлерниң болгаш ооң фон Папен чергелиг өмээржикчилериниң артынга, герман магнаттар—монополистер тургулаан деп үүве эки билдингир, ол монополистер үрдүнчек чаа кончааларынга болгаш артык кончааларынга хамаарыштыр боттарының бодалдарын боо-чепсектерни улам чаазы-биле хөйнү эндере бүдүреринге тургузуп база боттарының эрге-ажыктарын хамыктың мурнунда, герман милитаризмниң катап төрүтүнериниң планнары-биле холбаштырып турарлар.

АҚШ-тың, Англияның болгаш Францияның чазактары сөс кырында хостуг соңгулдалар дижип турарлар, а херек кырында герман улустуң демократтыг болгаш тайбыңга ынакшылдыг күштерин херекке алырындан ойталап турарлар. Олар болза, Германияга оларның тыпсып бериксеп турары демги «хостуг чоруун» ээлеп чагырылга эргечагыргаларының холу-биле-ле хандырганы хамыктың дээрези деп кордап турарлар. Германияның демократтыг болгаш тайбыңга ынакшылдыг күштеринге шак ындыг идегевес чорук Германияның демократтыг болгаш тайбыңга ынакшылдыг эгелерге моон соңгааргы хөгжүлдезин үүгле чиигедип шыдавас эвес, харын герман милитаристерге болгаш өжээн негекчиленинге шуут деткимче болур. Олар боттарының сорулгаларын чедип алырынга ол деткимчени Барын Германияда шагда-ла ажыглап турарлар.

АҚШ-тың, Англияның болгаш Францияның чазактарының Германияга хамаарыштыр амгы политиказында бүгү чүве «Европаның камгалал ниитилежилгезин» азы «европа армиязын» тургузарының планынга чагырткан, ол чорук Барын Германияга милитаризмни катап тургузарынче аппар чыдар. Ол угланыышкын Европага тайбыңны быжыглаарының херээнге дуза кадып шыдавас. Ындыг угланыышкын турда, ооң-биле кады, биртээ Барын Германия тайбыңга ынакшылдыг күрүне болбас төлээде, Германияның чаңгыс-эвин катап тургузарынче орук үзе кестинер база Германияны демократтыг болгаш тайбыңга ынакшылдыг эгелерге катап тургузары болдунар аргажок апаар.

Совет Эвилели Германия дугайында айтырыгның талазы-биле өске политиканы, өске угланыышкынны чорудуп турар.

Ол болза, тайбың керээзин чарарын дүргедедиринге хамаарыштыр, а ол ышкаш Германияны каттыштырарынга, түр ниити герман чазакты тургузарынга болгаш хостуг ниити герман соңгулдаларын чорударынга хамаарыштыр Совет Эвилелиниң саналдарында илереп турар. Ол саналдар Германияның национал каттыжылгазын бүгү хемчег-биле дүргедедир база ооң-биле кады Германияның демократтыг болгаш тайбыңга ынакшылдыг эгелерге моон соңгаар хөгжүлдезин хандырар сорулгалыг. Германия база катап Европаға агрессияның айыылдыг одаа болу бээр ындыг байдалдың болдунар аргазын ССРЭниң саналдарының боогдап турары шуут илдең. Ол саналдар герман милитаризмни катап тургузарын болдурбазындан үнүп турар.

Ынчангаш герман айтырыгны шиитпирлээри ам: **герман милитаризмни катап тургузар бе азы катап тургуспас бе** деп чаңгыс кол айтырыгга ўьзүп турар.

Барын Германияга милитаризмни катап тургузары-биле кады «Европа армиязын» тургузарынче угланыышкын Франция, Англия дээн ышкаш ындыг чурттарда база Барын Германияда чазак бөлүктериниң даштында идепкейлиг удурланыышкынга таваржып турарын чугаалаар херек.

Чижээ, Францияда ол угланыышкынга удурланыышкын үүгле ажылчыннарның болгаш ажылчы чоннарның өске-даа кезектериниң иштинде эвес, харын-даа буржуаз бөлүктерде безин өзүп турар. Француз парламентиде ол удурланыышкын улам күштелип турар. Ол угланыышкынга хөөн чок чорук англи улуста калбаа-биле нептерээн. Парламентиде лейбористерниң чартык кезин хирези лейборист партиянын барын үзелдиг баштыңнарының чорударын маргыдып турары ол угланыышкынга удурланганы таварылга эвес. Германияны каттыштырарындан ойталап-даа турган болза, герман милитаризмниң катап төрүтүнерин күштелдиреринче угланган Аденауэрниң политиказынга Барын Германияда социал-демократтар безин массаның хөөнүн барымдаваш, удурланырын үргүлчүлеп турар.

Ол билдингир. Герман милитаризмни катап төрүтүндүреринче аппар чыдар политика Европаның бүгү чурттарында чөптүг дүвүрээзинни болдуруп турар-ла болгай.

Ол угланыышкын-биле холбаштыр мындыг айтырыг бүгү күштүг тургустунуп турар: херек кайнаар угланганыл —тайбыңны быжыглаарынче бе, азы чаа дайынче бе?

АҚШ-тың, Англияның болгаш Францияның герман айтырыг талазы-биле амгы угланыышкыны кайнаар аппар чыдарыл?

Ол угланыышкын бир европа күрүнелериниң өске европа күрүнелерге удур шериг бөлүглениишкинин тургузарынче аппар чыдар. Ол оруктап чорууру дээрге-ле, тайбыңны болгаш Европага айыыл чок чорукту быжыглаарының сорулгаларындан ойталаары болур. Ол оруктап чорууру дээрге-ле, Европага чаа дайынны белеткээриниң оруунче кирери болур, ол чорук делегейниң үшкү дайынынга чедирер.

Франция, Италия, Бельгия болгаш оларнын-биле холбаалыг европа чурттары айыыл чок чоруктуң эргеажыктары дээш ол оруктап чоруур ужурлуг апарган дээрзи шын бе? Оларның айыыл чок чоруун болгаш Европага тайбыңны хандырар төлээде, «европаның камгалал ниитилежилгезин» тургузары, а ооң-биле кады Барын Германияны ремилитаризастаары шынап-ла эргежок чугула бе?

«Европаның камгалал ниитилежилгезинге» эргежок чугула солуг туруп болур бе азы ол бак сураглыг «ниитилежилгени» үүнүн-биле солуп болурул база Барын Германияга милитаризмни катап төрүтүндүреринге даянып турар «европа армиязын» тургуза бербейн тайбыңны болгаш Европага айыыл чок чоруктуу хандырып болур бе деп сөөлгү үеде, ылаңгыя Францияда хөй удаа айтырып турар. Ол айтырыглар хөй катап салдынып турган-даа болза, ынчалзажок ол шынында париж болгаш бонн керээлериниң баш бурунгаар көргени планнарын ойзу аарак агартып шынзыктырар төлээде кылдынып турган.

Берлин чөвүлед хуралынга Совет Эвилели европа күрүнелериниң шериг бөлүглежиишкиннерин тургузарының планнарынга тода планны удурланыштыр салган, ол планны ёзугаар тайбыңны болгаш Европаның бүгү чурттарынга айыыл чок чорукту хандырары быжыг ундезинге салдынган турар ийик. Ол план «Европага коллективтиг айыыл чок чорук дугайында ниити европа керээзиниң» совет төлевилелинде илереэн.

«Ниити европа керээ» агрессияга болгаш Европада тайбыңны чөрчүпүрээр чорукка удур чогуур магадылалдарны баш бурунгаар көрүп турар. Бүгү европа чурттары, оларның ниитилел тургузугларындан хамаарылга чокка, ол керээниң киржикчилери болуп болур. Германияның чаңгыс-аай чоруу катап тургустунгуже чедир Герман Демократтыг Республика-даа, Герман Федеральдыг Республика-даа, а герман күрүнениң чаңгыс-аай чоруу катап тургустунган сөөлүнде — каттышкан Германия ол керээниң киржикчизи болуп болур. Киржикчилерниң кайы бирээзинче боо-чепсектиг халдаашкын болур болза, керээниң өске киржикчилериниң талазындан улустар аразының тайбыңын болгаш Европага айыыл чок чорукту катап тургузар база деткиир сорулга-биле чепсектиг күштерни ажыглаарын киириштирбишаан, бүгү болдунуп болур аргалар-биле дузаны көргүзерин керээ баш бурунгаар көрүп турар.

Ооң-биле кады, совет саналдар дөрт күрүнелерниң ээлеп чагырар шериглерин, шыңгыы кызыгаарлатынган санныындан өскезин, бүгү Германияның девискээринден үндүрерин киириштирбишаан, Германияның байдалын амдан эгелеп дыка чиигедирин баш бурунгаар көрүп турар.

Совет саналдар европа күрүнелериниң бот-боттарынга удурланыштыр тургустунган шериг бөлүглежиишкиннериниң орнунга Европага коллективтиг айыыл чок чоруктуң ёзулуг тааржыр системазын тургузарынче угланган.

1947 чылдан эгелээш бот-боттарынга дузалажыр дугайында америка чурттарының аразында үк чер керээзи туруп турар, ооң киржикчилери болза, Американың Каттышкан Штаттары болгаш бүгү латин-америк республикалар болур. Ындыг, янзылыг ук чер дугуржулгалары, оларның шыңгыы камгалал характерин хандырып турда, айыткан керээни АҚШ-тың чагырыкчы бөлүктериниң коммунизмге удур демисел дээр овуузун-биле боттарының кызыы сонуургалдарынга ажыглаар ораладжыышкынын чөптүг деп көрүп болбас-даа болза, чогумчалыг болуп болур. «Европага коллективтиг айыыл чок чоруктуң дугайында ниити европа керээзинге» удур чөрчүүшкүннерге ойтур шавыышкынны бербишаан, совет төлээлер Европага хамаарышкан ук чер керээзинге удур угланган ол чөрчүүшкүннер кайы хире үндезин чогун айтып турган. Ёзулуг-ла камгаланыкчы характерлиг ындыг керээ Каттышкан Нациялар Организациязының Уставының принциптери-биле черле дүгжүр.

Амгы делегей чарлыышкында, ам янзы-бүрү ниитилел тургузуглуг чурттар туруп турар дээрзиниң дугайын берлин чөвүлел хуралынга каш удаа чугаалап турган. Ол фактыны херекке албайн барып болбас деп үүве боду-ла билдингир. Үүгле Совет Эвилели эвес, өске-даа ээлээн каш күрүнелер социализмниң болгаш улус демократиязының оруунда ыңнаарындан өскезин, бүгү Германияның девискээринден үндүрерин киириштирбишаан, Германияның байдалын амдан эгелеп дыка чиигедирин баш бурунгаар көрүп турар.

Совет саналдар европа күрүнелериниң бот-боттарынга удурланыштыр тургустунган шериг бөлүглежиишкиннериниң орнунга Европага коллективтиг айыыл чок чоруктуң ёзулуг тааржыр системазын тургузарынче угланган.

1947 чылдан эгелээш бот-боттарынга дузалажыр дугайында америка чурттарының аразында үк чер керээзи туруп турар, ооң киржикчилери болза, Американың Каттышкан Штаттары болгаш бүгү латин-америк республикалар болур. Ындыг, янзылыг ук чер дугуржулгалары, оларның шыңгыы камгалал характерин хандырып турда, айыткан керээни АҚШ-тың чагырыкчы бөлүктериниң коммунизмге удур демисел дээр овуузун-биле боттарының кызыы сонуургалдарынга ажыглаар ораладжыышкынын чөптүг деп көрүп болбас-даа болза, чогумчалыг болуп болур. «Европага коллективтиг айыыл чок чоруктуң дугайында ниити европа керээзинге» удур чөрчүүшкүннерге ойтур шавыышкынны бербишаан, совет төлээлер Европага хамаарышкан ук чер керээзинге удур угланган ол чөрчүүшкүннер кайы хире үндезин чогун айтып турган. Ёзулуг-ла камгаланыкчы характерлиг ындыг керээ Каттышкан Нациялар Организациязының Уставының принциптери-биле черле дүгжүр.

Амгы делегей чарлыышкында, ам янзы-бүрү ниитилел тургузуглуг чурттар туруп турар дээрзиниң дугайын берлин чөвүлел хуралынга каш удаа чугаалап турган. Ол фактыны херекке албайн барып болбас деп үүве боду-ла билдингир. Үүгле Совет Эвилели эвес, өске-даа ээлээн каш күрүнелер социализмниң болгаш улус демократиязының оруунда

Берлин чөвүлел хуралының түңнелдериниң дугайында

ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри эш В. М. Молотовтуң

МЕДЕГЛЕЛИ

(Төнчүзү).

керээзинге доп-дораан ат салырының беленииниң дугайын совет таладан берлин чөвүлел хуралынга медеглетинген турган.

Ол ийи саналдар бо-дур:

Бирээде, гитлеризмге удур дайынга болгаш Австрияны хостаарынга киржип турган өске күрүнелерге удур угланган кандыг-даа шериг бөлүглежиишкиннеринге киришпес, база Австрияның девискээринге даштыкы шериг базаларын тургузар чорукту болдурбас дээш Австрия бодунга үлезелге алырын саналдап турган бис.

Ийиде, австри керээзинге, Германия-биле тайбың керээзин чарары саадааны-биле холбаштыр, ам Австрияның девискээринде турар дөрт күрүнелерниң даштыкы шериг кезектери артып калыры көрдүнген турар болгаш дөрт күрүнелерниң шериг кезектерин Австрияның девискээринден үндүреринiң хуусаазының дугайында айтырыг 1955 чылдан орай эвесте база катап көрдүнген турар тайылбыр кылырын немеп турган бис. Бир эвес «европа армиязын» тургузарының планнары турбаан болза, ол сөөлгү тайылбырлалдың эргежок чугулазы-даа чок турган ийик. Ол тайылбырлал эргежок чугула апарган, чүге дээрге, АКШ-тың болгаш Англияның талазындан Франция болгаш өске-даа күрүнелер Барыын Германияга милитаризмни тургузарынче ол чорук чөпшээрешсин дээш ыйыышкынның янзы-бүрү хемчеглерин чорудуп турар, ол чорук Австрияны Германияга чаа каттыштырарының кыжаныышкының күштелдирип турары билдингир.

АКШ-тың, Англияның болгаш Францияның чазактары австри керээге ол ийи немелделерни киирер дугайында Совет Эвилелиниң саналы-биле чөпшээрешпээннер. Олар оон-биле Австрияның чазааның ол саналдарны чогуур кичээнгей-биле көөрүнге база шаптыктааннар. Оон түңнелинде австри керээге ат салдынмайн барган.

Көргүстүнген барымдаалар болза, австри керээге ат салырын үскениниң харыысалгазы АКШ-тың, Англияның болгаш Францияның чазактарынга онаажып турар, чүге дээрге, олар Австрияны Германияга чаа каттыштырарының айыылын күштелдирип турар герман милитаризмни катап төрүтүндүреринiң планнарындан ойталаарын күзевейн турарлар.

АКШ-тың, Англияның болгаш Францияның, а ол ышкаш Австрияның эрге-дужаалдыг кижилериниң австри керээге ат салдынмайн барганының буруузун Совет Эвилелиниң кырынче чуй каар дээн ораалдажыышкыннары кандыг-даа үндезин чок болуп турар. Амгы байдалдарга Совет чазак герман милитаризмниң катап төрүтүнериниң болгаш Австрияны Германияга чаа каттыштырарының кыжаныышкының херекке албайн барып шыдавас, ону болдурбазын австри керээзинде баш удур тускай көрүп турар болгай. Үстүнде айыттынган саналдарга чөпшээрежилге алдынары биле австри керээге ат салырынга бодунуң беленин Совет Эвилели илергейлеп турар, ол болза, австри улустуң эрге-ажыктарынга болгаш база ол ышкаш Европаның бүгү улустарының, тайбың болгаш айыыл чок чоруунуң эрге-ажыктарынга дүгжүп турар.

III.

Герман болгаш австри айтырыглардан аңгыда, берлин чөвүлел хуралынга улустар аразының байдалдарында дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарының талазы-биле хемчеглер дугайында айтырыг хүн чурумунуң бирги пунктузунга чугаалажып көрдүнген. Ол айтырыгны чугаалажып көөрү ужур-дузалыг болганы чугаажок.

Берлин чөвүлел хуралынга шупту 27 хуралдар болган. Ол санга хааглыг характерлиг, киржикчилериниң составы кызыы алды хуралдар киргеи, аңаа колдуунда-ла хүн чурумунуң 1-ги пунктузунга хамааржыр айтырыглар көрдүнген. Министрлериниң аразынга ол чугаалажыышкыннарның түңнелинде ийи шиитпирлер дугуржуп алдынган.

ССРЭ-ниң, АКШ-тың, Францияның болгаш Англияның чазактары чепсегленишкиннерни дүжүреринiң азы бети дээрге-ле чепсегленишкинни дыка кызырарының айтырыгларын чедиишкинниг шиитпирлээринге деткимчени көргүзер деп дугуржулга чедип алдынганы билдингир болгай. Ол дугуржулга совет төлээлериниң сеткилин чедир хандырып шыдаваан. Чепсегленишкинни бүгү-ниити кызырарының талазыбиле бүгү-делегей конференциязын бо чылын чыылдырар дугайында бистиң саналывыс ында илеревээн. Ынчалзажок, ол дугуржулга дөрт күрүнелериниң чазактарынга элээн хүлээлгелерни онаап турар. Ол боочепсекти эңдере бүдүреринге удур угланган. Ол, бети-ле дээрге, чепсегленишкинни Совет Эвилелиниң өскерлиш чокка негеп турганын ёзугаар дыка кызырарын хүлээдип турар.

1954 чылдың апрель 26-да Женевага чөвүлел хурал чыылдырар дугайында дугуржулга база чедип алдынган. ССРЭ-ниң, АКШ-тың, Францияның, Англияның болгаш Кыдат Улус Республиканың төлээлекчилериниң ол чөвүлел хуралы болза, корей айтырыгны — Корей Республиканың, Корей Улус-Демократтыг Республиканың база чепсектиг күштери Кореяга дайын чорудулгаларынга киржип турган өске-даа чурттарның болгаш Индий-Кыдатка тайбынны катап тургузар айтырыг талазы-биле олуржурун күзеп турар—ол ышкаш ол херекке киржиринге сонуургалдыг күрүнелериниң киржилгези-биле эртер.

Ынчангаш, Азияда байдалдың ийи эң чидиг айтырыгларын: корей айтырыгның болгаш Индий-Кыдатка байдалдың дугайында айтырыгның талазы-биле апрель 26-да Женевага беш улуг күрүнелер киржир чөвүлел хурал болур. Ындыг төлээде, Кыдат Улус Республика ол чөвүлел хуралга өске улуг күрүнелер-биле кады бодунуң чогуур чөптүг орнун эзлээр.

Берлин чөвүлел хуралынга чедип алдынган ол дугуржулганың ажык дузазын-ам дээреде долузу-биле үнелеп болбас. Ынчалза-даа ол чөвүлел хурал улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун моон соңгаар чавырылдырарын деткиир Азияда ийи чугула айтырыгларны шиитпирлээринге арганы берип болур.

Корея дугайында айтырыгны шиитпирлээринге, ол талазы-биле Американың Каттышкан Штаттарының талазындан албадаашкын ёзугаар хөделип турган, КНО-нуң Кол Ассамблеязы күш чок болган. АКШ-тың талазындан ол албадаашкын Кол Ассамблеяны корей айтырыгның талазы-биле политиктиг конференция чыылдырарын үскен шын эвес шиитпирге чедирген. АКШ-тың төлээлекчилери Паньмыньчжоньга чугаалажыышкыннарга база-ла ындыг янзылыг хөделип турганнар.

Берлин чөвүлел хуралы ол доңну чежеринге дузалаан. Ам Совет Эвилелиниң, Кыдат Улус Республиканың, Американың Каттышкан Штаттарының, Англияның болгаш Францияның төлээлекчилери Кореяның ийи кезектериниң төлээлекчилери-биле кады корей айтырыгны шуут таарыштырып шиитпирлээр дугайында айтырыгны көрүп болурлар. Сорулга болза, Кореяның демократтыг эгелерлиг национал каттыжышкынынга болгаш Кореяның тайбың-чыдылгадан быжыг тайбынче шилчиринге деткимчени көргүзери болур.

Берлин чөвүлел хуралынга Францияның төлээлекчизи Индий-Кыдат дугайында айтырыгта хамаарыштыр бодунуң онза сонуургалдын илеткен. Аңаа Францияның национал политиказы тайбынга болгаш национал хосталгага бодунуң эргелерин чедип ап турар вьетнам улустуң маадырлыг демиселинге үскеш, баар чер тыппайн барган. Ол политика оон-биле кады, француз улуска, оон улам чаа-чаа, харын-даа сорулга-бодалга чок когаралдарны негевишаан, күш четинмес үүлечовуланны онааган.

Женева чөвүлел хуралының мурнунга тайбынны болгаш Индий-Кыдаттың улустарының национал эргелерин катап тургузарын хандырарының нарын сорулгазы тургустунар. Маңаа хөй чүве Францияның чазааның туружундан, а ол ышкаш Индий-Кыдаттың херектеринче холгаарлаар чорукту улам күштелдирип турар Американың Каттышкан Штаттарының туружундан хамааржыр. Кол чүве чөвүлел хуралдың шупту киржикчилери Индий-Кыдатка тайбынны катап тургузар дугайында айтырыгны идегел чок дайынны үргүлчүлээриниң аргазы-биле эвес, а улустарның хосталгазының болгаш национал хамаарышпас чоруунуң принциптеринге тааржып турар дугуржулгаларның аргазы-биле шиитпирлээриниң эргежок чугулазын миннип көөрүнден хамааржыр.

* * *

Ам берлин чөвүлел хуралының түңнелдерин калбаа-биле чугаалажып турар. Бо айтырыг талазы-биле хөй-хөй чурттарда тускай төлээлекчилер болгаш янзы-бүрү угланыглыг парлалга чугаалажып көрүлгени чорудуп турар.

Францияның даштыкы херектер министри чоокта чаа берлин чөвүлел хуралының ужур-дузазының, ылаңгыя Индий-Кыдатка тайбынны катап тургузар дугайында айтырыгны чугаалажыр чаа чөвүлел хуралды Женевага чыылдырар талазыбиле дугуржулганың чугулазының дугайын чугаалаан. Ол айтырыгны шиитпирлээри кайы хире чугула апарганын болуушкуннарның чоруп турар байдалы көргүзүп турар.

Англияның даштыкы херектер министри эрткен неделяда общиналар палатазынга болунуң чугаазынга берлин чөвүлел хуралының дугайында элээн каш шүгүмчүлелдиг чүүлдериниң дугайын чугаалаан, оон-биле кады ол чөвүлел хуралды «черле чогумчалыг» деп билинген. «Чөвүлел хурал улустар аразының дүшкүүрлүн күштелдирбээни чугаажок» деп ол немээн. Оон медеглелдеринде, ССРЭ-ниң базыышкын кылыр оралдажыышкыннар-биле холбашкан чамдык кордалдарның шынзытынмаанынга сеткили ханмааны илеретинип турган.

Каттышкан Штаттарга чамдык сенаторларның талазындан, ылаңгыя Кыдатка хамаарыштыр артык дүжүп бериишкинни илереткени дээш Даллеске чемелээшкиннер кылып турганы база билдингир. Ол сенаторлар соксаш чокка дедир чүктүп турарлар, даштыкы капиталга арын-нүүр чокка дарлатырган чартык колония күрүне байдалынга улуг кыдат улустуң артып калырын олар күзеп турарлар. Ынчалзажок, ол үе кажан-даа турбас кылдыр эрткен. Ол дугайы айыттынган сенаторларның медерелинге чедер боор дээрзинге идегээр бис.

Бүгү чугаалаан чүүлдерге үндезилеп тодаргай түңнелдерни кылып болур.

Берлин чөвүлел хуралының ажык-дузазын эмин эртир хөөредип болбазы билдингир. Ынчалза-даа ол дугайын берлин чөвүлел хуралынга дугуруштунган Женева чөвүлел хуралының түңнелдериниң ёзулуг көрүп болур.

Ынчалза-даа улуг күрүнелериниң чөвүлел хуралының беш чыл саадаан үргүлчүлелдиг чапсарлаашкыны төнген фактыны көрбейн барып болбас. Берлин чөвүлел хуралы болуп эрткен, ол хурал улустар аразының элээн каш айтырыгларын тодарадыр арганы берген болгаш АКШ-тың, Англияның, Францияның, Совет Эвилелиниң база Кыдат Улус Республиканың төлээлекчилериниң өске күрүнелериниң төлээлекчилери-биле чөвүлел хуралынга орукту салган.

Совет Эвилелиниң чорудуп турар хемчеглери улустар аразының байдалдарында дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарынче, ындыг болганда, тайбынны быжыглаарынче угланган. Ол хемчеглер түңнел чок эвес артар дээрзин фактылар херечилеп турар.

Совет Эвилелиниң чорудуп турар политиказы Совет Эвилелиниң болгаш бүгү демократтыг лагерьниң бүгү-делегей туруштарын быжыглаарынга деткимче болуп турар дугайын ол бүгү көргүзүп турар.

Депутаттарга кандидаттарның соңгукчулар-биле ужуражыышкыны

КЫЗЫЛ ХООРАЙДА

Марттың 6-да кежээкиниң 8 шакта Кызыл хоорайның Сталин аттыг культура бажыңынга соңгукчулар ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилелдиң Совединге депутаттың кандидады Салчак Калбакхорекович Тока-биле ужуражыр дугайында чарлал дүргени-биле тарай берген. Чон хоорайның ол-бо кварталдарындан культура бажыңынче үзүктел чокка шуужуп турган. Хурал эгелээриниң ырак мурнунда-ла соңгукчулар олуттарны чүгле долдур олурупкан эвес, харын залга сыңыышпайн турган.

Кежээкиниң мугур 8 шак. Хурал президиумунга 25 кижини соңгаан.

Хуралга бир дугаарында эш Семенов сөс ап чүве чугаалааш, Кызылдың № 322 соңгулда округундан Эвилелдиң Совединге депутаттың кандидады, СЭКП Тыва обкомунуң секретары, ажылчы чоннарның шынчы оглу, Сталинчы шаңналдың лауреады эш Тока дээш март 14-те бадылаашкынга шупту соңгукчуларның чаңгыс кижи дег киржирин кыйгырган. Эш Семеновтуң кыйгырының хуралдың киржикчилери диннитиг адыш часкаашкыннары-биле деткээн.

Оон дараазында алгы заводунуң стахановчузу эш Хүрекпен, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң соңгулдаларынга күш-ажылчы бедик көргүзүглерлиг ужуражыр дээш социалистиг чарышка киргенин, февраль айның бүдүрүлге онаалдазын 119 хуу күүсеткенин чугаалааш, март айның баштайгы чартыында бүдүрүлге планын 150 хуу күүседирин хүлээнген болгаш депутаттың кандидады эш Токага коллективтиң мурнундан чагыгларын киирген. Оон дараазында башкы эш Дятлов, туйбу заводунуң мастери эш Гуцалло, эмчи эш Похабова, национал театрның артизи эш Хүргүлек, студент эш Кушкаш-оол, бажың ээзи 60 харлыг эш Белова, инженер эш Грачёв, Сталинчы шаңналдың лауреады эш Богомолов, 70 ажыг харлыг партизан эш Шумов болгаш оон-даа өскелер хуралга сөс ап, эш Семеновтуң саналын чаңгыс эп-сеткилдиг улуг өөрүшкү-биле деткивишаан, депутаттың кандидады эш Токага чагыгларын бергилээн.

Он ажыг кижи санал берип чүве чугаалаан соонда, депутатка кандидат эш Тока сөс алгаш, ону Кызылдың № 322 соңгулда округундан Эвилелдиң Совединиң депутадының кандидады кылдыр депшиткени-биле база соңгукчуларның аңаа улуг идегелин илередип турары-биле аскежиктиг болганын илередип, ол идегел дээш бодунуң бүгү билиглерин, бүгү-ле күштерин салып турган, ажылчы чоннуң херээ дээш бараан болурун илергейлээн.

* * *

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Кызылдың № 322 соңгулда округундан депутаттың кандидады, СЭКП Тыва обкомунуң бир дугаар секретары Салчак Калбакхорекович Токаның бодунуң соңгукчулары-биле ужуражыышкын хуралы Кызылдың автотранспорт конторазының клубунга болуп эрткен. Залды АТК-ның, дааранылга комбинадының ажылчыннары болгаш ол чоок-кавының соңгукчулары долдур олурупкан.

Ужуражыышкын хуралынга эш Серовтуң илеткелиниң соонда саналдар эгелээн. Депутаттың кандидадынга соңгукчулар боттарының чагыгларын берип турганнар. Баштай сөс алган АТК-ның токары эш Сенкевичиниң чугаалааны болза:

—Бистиң коллектив соңгулда мурнунуң социалистиг чарыжының тугун бедик тудуп, февраль айның бүдүрүлге планын ажыр күүсеткен. Ынчалза-даа ажылда ам-даа четпестер бар. Область төвү—Кызыл хоорайны чаагайжыдары, ылаңгыя кудумчуларны сайзырадыры, ыяш тарылгазын олуртуру, оон ажаалгазын экижидери негетинип турар. Оон-биле кады хоорайда чаа туттунган чунар бажыңны дүрген ажыглалга киирери чугула.

Оон ыңай эш Сенкевич соңгулдалар хүнүнге алдар кылдыр хүн-бүрүде ийи норманы күүседирин хүлээнген.

Соңгукчу эш Антышев бодунуң чугаазынга областың көдээ ажыл-агыйының болгаш культура тургузуушкунунуң чыл келген тудум-на улам өзүп, сайзырап турарын чугаалаан.

100 автомашина кирер гаражты тудуп тургузарынга дузалаарын эш Антышев депутаттың кандидады эш Токадан дилээн.

Санал берген Иванова, Муравьев болгаш өске-даа эштер коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң улусчу блогу дээш соңгулда хүнүнде чаңгыс эп-сеткилдиг бадылаарынче бүгү соңгукчуларны кыйгырып турганнар.

Оон соонда депутатка кандидат эш С. К. Тока сөс алган. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат кылдыр ону депшиткен албан организация, бүдүрүлге черлеринге болгаш бүгү соңгукчуларга аңаа көргүскен идегел дээш бодунуң өөрүп четиргенин чүректиң ханызындан илеретпишаан, соңгукчуларның чагыын күүседирин, Төрээн чурттуң, Коммунистиг партияның херээ дээш могаг чокка ажылдаарын соңгукчуларның мурнунга хүлээнген.

ШАГААН-АРЫГ ХООРАЙДА

Март 7, дыштанылга хүнү. Хүндүскүнүң 12 шакта депутатка кандидат эш С. К. Токаның соңгукчулар-биле ужуражыышкын хуралы болур деп чарлал Шагаан-Арыг хоорайга тарай берген.

Чон чогуур шак четпейн турда-ла районнуң культура бажыңының шимеп каан улуг залын долдур олурупкан. Хуралды хоорай Совединиң даргазы эш Тупикина ажыткан.

Илеткелчи, бүзүретиргеннер болгаш соңгукчулар депутатка кандидат эш Токаның дугайын чугаалап, моон соңгаар соңгукчуларның улуг идегелин моон мурнунда чылдарда ажылдап келгени ышкаш ол үлегерлиг күүседир дээрзинге быжыг бүзүрелин илередип турганнар.

Санал берген соңгукчулар боттарының күзелин илередип, эш С. К. Токага чагыгларын бергеннер. Соңгукчу эш А. Оюн санал берген. Ол болза, чоокку чылдарда областың дыштанылга бажыңын ажыдарының чугулазын, облоно школаларны өөредилге номнары-биле четче хандырарын, областың чогаалчылар эвилелиниң ажылын экижидерин, көдээниң уран-чүүлдер бөлгүмнеринге хереглээр чаа-чаа ырыларны көвүдедирин, радиога оларны үргүлчү дамчыдарын күзеп чугаалаан.

Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчузу эш Доржукай бодунуң колхозунуң часкы тарылгага белеткелиниң байдалын илереткен. Колхозчу ажыл-агыйның чедиишкиннерин улам өстүрерин, ылаңгыя колхозтарның электрижидилгезинче, колхоз бүдүрүлгезин механизастаарынче кичээнгей салып, бо дугайында область организациялары боттуг ажылдарны чорударын ол күзеп чугаалаан.

Областың улус ажыл-агыйының, культура хөгжүлдезиниң мурнунда турып турар улуг сорулгаларны боттандырар дээш ажылга чедиишкиннерлиг болуп шыдаар бис дээрзин эш Тока бодунуң чугаазынга бүзүреткен.

ТОЖУ РАЙОНДА

ТООРА-ХЕМ. **(Радио-биле).** Кызылдың чөөн соңгулда округундан депшитирген Националдар Совединиң депутадынга кандидат Лидия Тимофеевна Нуждина Тожу районда соңгукчулары-биле ужуражып турар. «Май бири» көдээ ажыл-агый артелиниң клубунга март алдының кежээзинде 200 ажыг соңгукчулар олурупкан турган. Аңаа бүзүретирген эш Сайгылганың допчу илеткелиниң соонда саналдар эгелээн.

Эштер Баир-Белек, Чамзывай болгаш өске-даа эштер фермалар ажылын механизастаар талазы-биле айтырыг тургузуп, дузалаарын эш Л. Т. Нуждинага чагып турган.

Районнуң культура бажыңынга март 7-де болган ужуражыышкын хуралы организастыг, бедик көдүрлүүшкүннүг эрткен. Тоора-Хем школазының өөреникчизи, март 14-те төрүтүнген Таржыңмайның чугаалааны болза:

—Кырганнары хүндүлүг, аныяк өскени кандыг-даа эртемни чедип алырынга бүгү таарымчаны тургускан бистиң совет чуртувус ышкаш чону аас-кежиктиг, долу демократтыг чурт делегейде чок. Ол чаагай амыдыралды биске тыпсып берген, ону улам чечектелдирип турар Коммунистиг партия, Совет чазак дээш, коммунизмниң бүрүн тиилелгези дээш бадылаалыңар—деп, ол бүгү соңгукчуларны кыйгырган.

Ужуражыышкын хуралынга чүве чугаалаан ветэмчи Балкин болгаш өске-даа эштер депутатка кандидат эш Л. Т. Нуждинаның ажыл-чорудулгазын допчу чугаалавышаан, оон улуска төлептиг бараан болукчу болуп шыдаарын илередип турган. Чоннуң ол идегелин ажыл-херек кырынга бүзүредип, могаг чок ажылдаарын эш Л. Т. Нуждина бодунуң чугаазынга демдеглээн. Хурал соонда кино болган.

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ДЕПУТАДЫНГА КАНДИДАТ

Эрес-дидим чоруун солдат үргүлчүлеп турар

Дайын чылдарының дугайында чугаа болу бээрге Василий Головченко бодунуң дугайын хөөремче чокка мынча деп чугаалаар:

— Өске бүгү кижилериниң дайылдажып турганы ышкаш база-ла ынчаар дайылдажып турган мен.

Оон улуг маадырлыг чоруунуң дугайын чүгле Совет Эвилелиниң Маадырының сылдызы чугаалап турар.

Гвардейжи старшина Василий Иванович Головченко дайын сөөлүнде бодунуң төрээн станицазынга ээп чанып келген, ол станица фашистиг эжелдиң үезинде күштүү-биле качыгдап когараан турган.

Солдаттың мунгаралы дыка улуг болган, ынчалза-даа Кубаньның кызылтазы база катап сегленайнып үнер дээрзинге ол бүзүреп турган. Василий Иванович күш-ажылче көдүрлүүшкүннүг кирипкен. Үш чыл дургузунда трактор бригадазының бригадиринге тургаш, дыка хөй чүүлдерни чедип ап шыдаан. 1949 чылда оон ажылдап кылып турган бүгү-ле шөлдериниң гектар бүрүзүнден күзүн чажар кызылтасты 24 центнерни бригада ажаап алган. Тарымал тоорук, кукуруза болгаш өске-даа культуралар эки дүжүттү берген.

Ажыл-агый бузундулардан көдүрлүп үнүп, техника-биле байлакшып турган. МТС-ке чаа-чаа болбаазын машиналар хүннүң кээп турган. А Василий Головченконуң билии чедишпестээн... Он беш чыл эрткен соонда өөредилгеже база катап кириптери берге-ле харын, ынчалза-даа Головченко бергелериниң мурнунга тура дүшпээн. Ол 1949 чылдың күзүнүнде механизация школазынче билдириишкин киирген. Ол чай санында-ла МТС-ке дыштанып келгеш, алган билиин практиктиг ажыл кырынга быжыглап турган.

Ол үеде чурттуң сураглыг комбайнёру Константин Борин кайгамчыктыг чаа чедиишкиннери-биле алдаржый берген. Головченко оон дуржулгазын сонуургай берген. Ол чайын комбайнёрлап тургаш, ол 424 гектар тарааны ажаап, 7630 центнерни бастырган. Василий Ивановичини чазак «Күш-ажылчы шылгарал дээш» деп медаль-биле шаңнаан.

Дараазында чылын Головченко дыштанып келгеш, штурвалга идегелдиг турупкан. Ол он беш дүн-хүн иштинде шөлден үнмээн. Чай боран, чаашкынныг болган. Тараа өл-шык турган. Василий Иванович шөлге өл апарган чоруп турган. Ол хүннерде ол онза шыңгыы болган. Ол чүгле таарымчалыг минута бүрүзүн канчап-ла ажыглаарыл деп карачаңгыс бодалдыг чоруп турган.

Бир-ле катап шөлдериниң эзлчеглиг эргилдезиниң соонда агрегаттың коллективин чыылдырып алган.

А Бориннин ышкаш шенеп көрээлиңерем! Тараа бедик черлерге дүрген кургаар, тайыс кызылтас базала дүрген кургаар болгай. Комбайннарны кожазында участокче шөйүнер. Мында тараа шала - тайыс болгай — деп трактористке Головченко командыллан.

Головченконуң агрегады сезон дургузунда таарымча чок багай үелерде безин 500 гектар ажыг тарааны ажаап алгаш, бүдүн демир орук составын долуп турар тарааны бастырган.

Комбайнёрнуң күш-ажылчы чедиишкинин чазак бедик үнелээн. Аңаа Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры деп атты тывыскан.

Механизация школазын дооскан соонда Головченко бодунуң МТС-инге механик албаныг ээп чана бергеш, ол бодун могаг-шылаг чок ажыл-ишчи кылдыр база катап көргүскен. Ол аңаа ногааларны дөрбелчин-уяланчак арга-биле олуртурунга сеялканы таарыштырып, тапкы олуртур машинаны капустаның болгаш помидорнуң үрезиннерин хөрзүнге олуртурунга ажыглаан. Оон удуртулгазы-биле сад болгаш мал ажылының талазы-биле ажылдарны база механизастаан. Чүгле огородтарга безин техниканы ажыглааныныңаңызы-биле колхозка күш-ажыл чарыгдаашкыны барыкла дөрт катап кызырылган.

МТС мурнакчыларның аразынче шылгалып үнген. Ону чижекке көргүзүп турар. Партияның Темюрский райкому Василий Ивановичиниң чедиишкиннери дээш аңаа байыр чедирип турар. Ынчалза-даа бодунуң билиин калбартып, ханыладыр херек дээрзин ол билир. Василий Иванович эрткен чылын чедиги класстың экзаменнерин дужаагаң болгаш электрижидилгезиниң Брюховецкий техникумунда өөренип кирген. Институттуң болгаш инженерниң дипломунуң дугайын ол бодап турар.

Билиг дээш, көдээ ажыл-агыйның болбаазырадылгазы дээш демиселин Василий Иванович тайбың дээш чүткүлдүг демисели-биле холбаштырып турар. Ол тайбың камгалалының Совет комитединиң кежигүнү.

Клавянский соңгулда округунуң соңгукчулары Совет Эвилелиниң Маадыры, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Василий Иванович Головченкону ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилелдиң Совединиң депутадынга кандидатка депшиткен.

Темрюк. (Краснодар край).

(СЭТА).

Колхозчу бүдүрүлгениң организакчызы

Февральдың эгезинде бир хүнде колхозтуң сууру анаадагызы дег эвес,—онза шимчээшкинниг, суурнуң кижизи көвүдей-даа бергензиг турган. Колхозтуң чер-черде малчыннары, тайгага ыяш белеткелинге турганнары ол хүн колхозтуң суурунга чыглып келген.

Хурал эгелээриниң мурнунда колхозчулар клубтуң делгем залын долдур олурупкан. Кижилерниң арыншырайы өөрүшкүлүг, чугаа-домаа омак-соруктуг.

Каш-ла чылдар мурнунда колхозчулар ынчаар чыглыр дээнде, каш аъттыг кижилер ында-мында аалдарже маңнадыр, ол-бо кижини сүрер, чыглып чадап пат-ла болур турган. Ам дээрге, колхозтуң кежигүннери он шаа өрегелерден ангы—шуптузу сууржаан, ол-бо аалдарже аъттар човадыр чүве чок. Колхозчуларның аразында чугаа-домаадаа, амгызындан сыр өске турган:

—Кайын тараа-быдаа суранып алыр чоор—дээр сөстер ам уттундурган.

Колхозтуң отчёттуг хуралы ажыттынган. Хуралдың президиумун соңгаан. Президиум столунда колхозтуң мурнакчы кижилери.

—Отчёт илеткелди кылыры-биле колхоз баштаар чериниң даргазы эш Настык-Доржуга сөс бээр-дир—деп үн хуралдың президиумундан дыңналган.

Узун эвес-даа болза, долу мага боттуг, чазык шырайлыг кижи президиум кежигүннериниң аразындан туруп келгеш, далаш чогу-биле илеткеп эгелээн.

Доңгак Сүмдемович чугаалап турунда, күш-ажылчы хүннериң—часкы тарылганың, күскү ажаап алыышкынның, дарый-дарый немежип турган чаа бажыңнарның чурумалы колхозчуларның мурнунга көстүп турганзыг болган.

Дарганың илеткелинге көргүскен саннары колхозчуларны өөртүп, сорук киирип турган. Клубтуң залын долдур олурупкан хөй кижи илеткелчини шыпшыңы-биле кичээнгейлиг дыңнап олурганнар.

Настык-Доржунуң даргалааны «Коммунизмче орук» колхоз бурунгаар улуг базымны кылганы, коллективтиг күш-ажылдың чаагай түңнелдери ооң илеткелинден тодаргай илерээн.

Колхоз 1951 чылда 680 га тарылгалыг турган болза, 1953 чылда 1180 гектар черге янзы-бүрү культураларны тараан. Бо чылын 1400 хире гектар черге тарылга чорудар деп турар. Малдың баш саны база өскен. Мал болгаш чер ажылында чаа адырлар немешкен. Ногааның тускай бригадазы бар, 500 куштарны, 80 чыгыы хаваннарны ам азырап турар. Ынчангаш хөй адырлыг ажыл-агый хөгжүп турар. Колхозтуң акша орулгазы 1951 чылда 190 муң рубль турган болза, ам чартык миллион чыгыы болган. Сан бүрүзүнде колхозчуларның карак-кызыл күш-ажылы, колхоз даргазының болгаш бригадирлериң организакчы ажылы, партия организациязының шын удуртулгазы сиңиккен.

—1953 чылын колхозчуларның ажылдаан күш-хүнү 1952 чылдан дыка өскен—кижи бүрүзүнге өртүмаа-биле 336 күш-хүнү онаажып турар. Бир күш-хүнүнге 3 килограмм тараа, 2 рубль 82 копеек, 2,7 килограмм сиген онаажып турар—деп колхоз даргазы илеткелинге чугаалаарга, колхозчу бүрүзү боттарының алыр акшазын, тараазын, сигенин санап ап, кижи бүрүзүнүң арынарында өөрүшкү илереп турган.

Колхозтуң алдарлыг саанчызы Мыйдок 3178 рубльди, 3276 килограмм тарааны чүгле бодунуң күш-хүнүнге алган, а ооң өг-бүлезиниң күш-хүнүнге ниитизи-биле алган тараазы 6,7 тонна болган.

• • •

—Баштай колхоз организастынып турда, биске дыка бергелер турган. Коллективтиг күш-ажылдың түңнелинге бүзүревес кижилер эвээш эвес турган. Бүзүревейн турганнарны бүзүредиптеринге ажылдың баштайгы түңнели четкелек турган.—Мен бодум ажыл-агыйны канчаар организастаар аргазын-даа билбес турган мен—деп, эш Настык-Доржу сактып чугаалап олурар.

1948—1949 чылдарда Красноярскиге колхоз даргалары белеткээр школага өөренип тургаш, Д. С. Настык-Доржу хөй чүвени билип алган—ооң бодунуң чугаалап олурары-биле алырга, ооң «караа ажыттынган». Чүгле класска өөредилге эвес, харын база кады өөренип турганы колхоз даргалары орус эштер-биле чугаалар, Красноярск чоогунда хоочун колхозтарның ажылы-биле таныжыышкын колхозчу бүдүрүлгениң организакчызы болурунга аңаа улуу-биле дузалаан.

Хөй адырлыг колхозчу бүдүрүлгениң ажылын организастаар талазы-биле эш Настык-Доржу бодунуң ажылынга кижилер-биле, актив-биле ажылдың болгаш партия организациязының ролюнуң улуг ужур-дузалыынга бүзүрээн. Колхозчу хөй адырлыг, сайзырангай, бедик орулгалыг ажыл-агый болдурары-биле эде тургузуушкунну аңаа үндезилээн. Колхоз бүдүрүлгезиниң тус-тус адырларынга доктаамал бригадаларны тургузуп, бригадирлерни шыны-биле шилээн. Чугула болгаш харыысалгалыг ажылдарга коммунистерни партия организациязының саналы-биле таарыштыр тургускан. Бригада бүрүзүнге даалгаларны бээрин, бригадирлер тус-тус колхозчуларга ажылдарны тодаргай онаарын чедип алган.

Колхоз баштаар чериниң хуралын айда ийи удаа чыылдырары шуут чаңчыл болган. Ол хуралдарга кымнарның канчаар ажылдаанын чугаалажып, бригадирлериң кижилер-биле канчаар ажылдап турарын дыңнап турар.

Колхоз бүдүрүлгезиниң кандыг-даа черинге Доңгак Сүлдемович бо-ла көстүп келген турар. Мал ажылының тус-тус фермаларында, тудуп турар бажыңнарда, парник рамалары кылып турар бызаңнаар черде ол чеде берген, ында турарларның ажылын хынап көрген, четпестерни чугаалаан, олар-биле сүмелешкен турар.

—Ам колхозтуң мурнунда кандыг кол сорулгалар салдынып турарыл?—деп айтырыгны эш Настык-Доржу мынчаар харыылап турар:

—Бистиң тараавыс дүжүдү ам-даа планга чедир алдынмайн турар. Мал ажылының продуктулуу куду болуп артпышаан. Ол чорук колхозтуң ниити орулгазын өстүреринге болгаш колхозчуларның амыдырал байдалын улам-на экижидеринге саат болуп турар. Ынчангаш ам кол сорулга бүгү культураларның дүжүдүн бедидери, картофель болгаш ногаа тарылгазын калбартыры, малдың баш санын өстүрери-биле кады ооң продуктулуун бедидери болур.

Колхоз даргазы ам үеде ол кол сорулгаларны күүседиринче колхозчуларны организастап турар.

Пландан ажыр хөй сүттү сагган Моңгуш Мыйдок болгаш Хомушку Дижитмаа, 260 хойдан 290 хураганнарны доруктурган Доңгак Дамбаажык, 126 белерниң кулуннарын шуптузун өстүрген Куулар Бопай болгаш Моңгуш Байр-оол, төрүүр хаван бүрүзүнден 15 чаш төлдү азыраан Моңгуш Дарыймаа болгаш тудугда эштер Хандываа, Кончук, Кодур-оол, чер ажылында эштер Доржу, Чүлдүм чижектиг мурнакчы кижилерниң үлегер дуржулгазын бүгү колхозчуларга нептередирин Доңгак Сүлдемович улуг ужур-дузалыг кылдыр көрүп турар. Колхоз бүдүрүлгезиниң кандыг-даа адырында ажылдап турарлар ышкаш ажылдаар болза, колхоз-даа хөй орулгалыг, сайзырангай болур, колхозчуларның боттарының-даа амыдыралы эки хандырылгалыг, байлакшыл болур деп эш Настык-Доржу колхозчуларны бүзүредип турар. Ниитиниң эргеажыктары-биле колхозчуларның хуузунда эрге-ажыктарын дүүштүрери—колхозчу бүдүрүлгеге чугула айтырыг.

• • •

Чыраа-Бажы шаанда ядыы-түренгиниң, уйо-човуурнуң чери турган. Аңаа Хуурак чаланга кулдандырган ядыы араттарның бежен шаа кара өглери муңгаргай кылдыр көстүп турган.

Ам ында, түренги кара өглериң турган черинде, соңгалары катыраннаан ышкаш бажыңнарлыг, шугум дег дорт кудумчуларлыг, омак-өөрүшкүлүг, культурлуг кеттинген чурттакчыларлыг чаа суур тургустунган. Суурнуң төвүнде чеди чыл школазының бажыңнары, колхоз баштаар чериниң конторазы, клуб, уруглар яслизи онзаланып көстүп турар. Суурда медицинаның болгаш зооветеринарияның пунктулары, магазин, ниитиниң чунар бажыны ажылдап турар. Чаа электри станциязының узун хоорзазы бедип үне берген турар болгаш ооң үнген демир удазыннар колхозчуларның бажыңнарынче улажып киргилээн.

—Бистиң колхозта ам хиреде бажың чок арткан он хире өг-бүлелер март айда чаа бажыңнарже көжүп кирер. Ынчангаш колхозчуларның сууржулгаже шилчиири доостур—деп колхоз даргазы чугаалап олурар.

Ынчалза-даа, колхозка тудуг планы бо чылын база-ла биче эвес. Колхозта тудуг ажылын партия эге организациязының секретары эш Санчижап бригадир болуп удуртып турар.

Бо чылын колхозка 15 чуртталга бажыңнарын, мал кыштаглаар, күзээр черлерге малчыннар чурттаар 10 бажыңнарны, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглеринге 3 аал ишти чурттаар, башкыларга 2 аал ишти чурттаар бажыңнарны тудар. Ооң аңгыда ажыл-агыйның элээн бажыңнары туттунар: Чадаана хоорайга колхозтуң бодунуң көдээ ажыл-агый продуктулары садыглаар магазинни, 100 тонна ногаа шыгжаар черни, суурга чаа магазин бажыңы, радио белдириниң бажыңын, дарганнаар черни, кидис идик кылыр черни болгаш хөй баш бода болгаш шээр малдар кирер 5 кажаалар кылыр планныг.

— Бо планны күүседир аргалар болгаш күш колхозта бүрүн бар. Тудуг ажылын чорудар дуржулга болгаш мергежилдиг бызаңчылар, машина херексел бисте бар—деп эш Настык-Доржу чоргаарал-биле бүзүредип турар.

—Колхозчулар мооң мурнунда барык-ла тараа-быдаа чөпшээредир айтырыг-биле колхоз баштаар черинге кээп турган болза, ам оларның кээп тургузуп турар айтырыы бир янзы апарган. Олар электри чыруткызын, радио тургузарын, хлеб быжырар печка кылдырып бээрин, чугай чөпшээреп бээрин негеп турар. 1952 чылда үжен муң тууйбу кылып каарыыска колхозчулардан хереглээр кижилер эвээш болганы-биле ону өскээр садар ужурга таварышкан бис. Эрткен чылын база ол хире тууйбуну белеткээривиске колхозчуларга чедишпейн барган—деп колхоз даргазы өөрүшкүлүг чугаалап турар.

Шынап-ла мурнунда колхозчулар чаа алган бажыңнарының иштин өрээлдедирин күзевес, орус печка кылдырып бээр дээрге, чем кылырда эпчок-тур дээр турган.

Колхозчуларның хүн-бүрүде негелдезинден, оларның хуралдарга шүгүмчүлелдиг саналдарындан эш Настык-Доржу бодунуң ажылынга түңнелдерни кылып, ажылды ол негелделерни, шүгүмчүлелдерни барымдаалап чорудуп турар. Колхоз бүдүрүлгезиниң сорулгазы кижилериң хүн-бүрү өзүп турар материал-культурлуг хереглелин долузу-биле хандырары болур деп үвени ол эки билир.

• • •

Час-кежиктиг, байлак, шыырак амыдыралды Коммунистиг партияның, Совет чазактың ачызы-биле чедип алганын колхозчулар өөрүп четириишкин-биле билип турарлар. Ынчангаш «Коммунизмче орук» колхозтуң кежигүннери, чурттуң бүгү көдээ ажыл-агый ажыл-ишчилери ышкаш, партия ТК-ның сентябрь Пленумунуң доктаалын амыдыралга боттандырар дээш кызымак чүткүлдүг демисежип турарлар. Оларның ол демиселин колхозчу бүдүрүлгениң организакчызы эш Настык-Доржу баштап турар.

Күрүне эрге-чагыргазының дээди органынга соңгутурар шылгарангай кижилериң аразында Доңгак Сүлдемович Настык-Доржу база бар. Чоннуң улуг идегелин ол бодунуң организакчы чоруу-биле, кызымак чүткүлдүг ажылы-биле шуут шынзыдып шыдаар.

Б. ХОВЕНМЕЙ.

КОЛХОЗТА БИБЛИОТЕКА

Чөөн-Хемчик районнуң Сталин аттыг колхозунуң суурунда библиотеканың (эргелекчизи эш О. Ичин-Хорлуу) ажылы эки. Библиотеканың ном фондузу эрткен чыл-биле деңнээрге дыка өскен, а номчукчулар саны 100 хире кижи турган болза, ам бо чылын 300 кижи чедир өскен.

Библиотека политиктиг, көдээ ажыл-агыйның, чечен-чогаалдың янзы-бүрү номнары-биле четчелетиген. Библиотеканың номчулга залы таарымчалыг тургустунган: столдар, сандайлар-биле деритинген көргүзүг полкаларында литература номнары көрүштүү-биле делгетинген. Библиотека чырык, одалга-биле база эки хандыртынган.

Колхозчу ажыл-ишчилериниң, суурнуң интеллигентилериниң, школачыларының номга негелделери, сонуургалы хүн-бүрү өзүп турар. Номчукчуларның иштинден улуг назылыг колхозчулар Ашак-Бора, Чүльдүм оларны безин хостуг шактарда библиотеканың номчулга залынга номнар номчаан турарын үргүлчү көрүп болур.

Библиотекада В. И. Лениниң, И. В. Сталинның революстуг ажылчорудулгазынга тураскааткан тускай булуңну база тургускан, ында хөй-хөй чуруктарны делгээн.

Эргелекчи эш Ичин-Хорлуу библиотека чөвүлелиниң хуралын айда 3 удаа чыылдырып, ажылчы чоннуң ортузунга номнуң ужур-дузазының дугайында агитас-пропаганданың танылдыга ажылын канчаар чорударын, номчулга конференциязын организастап эрттирерин болгаш оон-даа өске айтырыгларны оларга чугаалап турган.

М. ЧҮЛЬДҮМ.

И. В. Сталинның чогаалдарын Румынияда үндүрүп турары

БУХАРЕСТ. И. В. Сталинның Румынияда парлатынып турар чогаалдарының аттарының болгаш тиражтарының саны чылдың-на өзүп турар. 1944 чылда политиктиг литературалар үндүрер чер И. В. Сталинның 62 ажылдарын 8815325 экземпляр ниити тиражтыг кылдыр парлап үндүрген. И. В. Сталинның Чогаалдарының 13 томнарын 1375 муң экземпляр тираж-биле парлап үндүрген.

(СЭТА).

Болгарияның Коммунистиг партиязының ТК-зының пленуму

СОФИЯ. Болгарияның Коммунистиг партиязының VI съездизинден соңгутурган БКП-ниң ТК-зының пленуму март 4-те болуп эрткен. БКП-ниң ТК-зының Политбюро кежигүннеринге Вылко Червенковту, Георгий Дамяновту, Антон Юговту, Георгий Чанковту, Райко Дамяновту, Тодор Живковту, Георгий Цанковту, Енчо Стайковту, Иван Михайловту, Политбюронуң кежигүннеринге кандидаттарга Тодор Праховту болгаш Петр Панчевскийни пленум соңгаан.

ТК-ның секретарыларынга Тодор Живков (бир дугаар секретарь), Димитр Ганев болгаш Борис Тасков олар соңгутурганнар.

Төп контроль комиссиязының даргазынга Иван Илчев бадылатырган.

БКП-ның төп ревизия комиссиязының хуралы март 4-те болуп эрткен. Комиссияның даргазынга Иордан Катранджиев соңгуткан.

Чехословак херээженнериниң чедишкини

ПРАГА. Чехословакияның херээженнери чаа амыдыралдың идепкейлиг тургузукчулары. Чехословакияның телеграф агентилелиниң дамчыдып турарын ёзугаар алырга, чурттуң ажылчы чоннарының ниити санының 35,3 хуузу херээженнер болуп турар.

Дыка хөй херээженнер күш-ажылчы улуг чедиишкиннерни чедип ап турар. Эрткен үш чылдың дургузунда 8 херээженнер «Республика ордени» деп дээди шаңналды алганнар. Ол-ла үениң дургузунда үлетпүрде, көдээ ажыл-агыйда, кадык-камгалалында, эртем болгаш культура талазы-биле ажылдап турар 40 херээженнер «Күш-ажыл ордени»-биле шаңнатканнар. Уран-чүүл ажылдакчылары болгаш эртем ажылдакчылары 23 херээженнерге Күрүне шаңналының лауреады атты тывыскан. Чүс-чүс херээженнер «Шылгарангай ажыл дээш» деп медаль-биле, а ол ышкаш хүндүлүг бижиктер-биле шаңнатканнар.

Дыка хөй херээженнер үлетпүр бүдүрүлгелериниң директорлары, чаңгыс-аай көдээ ажыл-агый кооперативтериниң даргалары болуп, улус ажыл агый-агыйының өске-даа удуртукчу ажылдарында ажылдап турарлар.

(СЭТА).

Совет киноларның Венгрияда фестивалы

БУДАПЕШТ. Венгр-совет найыралдың айын холбаштыр март 4-те совет киноларның фестивалы эгелээн. Будапештиниң болгаш чурттуң өске-даа хоорайларының кино театрларынга «Василий Бортниковтуң чаныр келгени», «Дагда застава», «Мөңгүннелчек доозун», «Каспий нефтичилериниң дугайында тоожу» болгаш өске-даа фильмнерни көргүскен турар.

Фестивальга киржири-биле совет кино уран-чүүлүнүң ажылдакчыларының төлээлери чеде берген. Төлээлер тускай тургускан парлалга конференциязынга совет кинонуң хөгжүлдезиниң болгаш сорулгаларының дугайын, боттарының чогаал ажылдарының дугайын чугаалааннар.

Март 3-те Будапештиниң «Урания» деп кино театрынга фестивальдың байырлыг ажыдыышкыны болган. Фестиваль ийи неделя үргүлчүлээр.

(СЭТА).

Кыдат Улус Республика болгаш Корей Улус-Демократтыг Республика Женевага болур чөвүлел хуралга киржир дугайында чалаашкынны хүлээп алган

Январь 25-тен февраль 18-ке чедир үениң дургузунда болуп эрткен дөрт күрүнелериниң даштыкы херектер министрлериниң берлин чөвүлел хуралынга ССРЭ-ниң, АКШ-тың, Францияның болгаш Великобританияның даштыкы херектер министрлери 1954 чылдың апрель 26-да ССРЭ-ниң, Францияның, АКШ-тың, Великобританияның, Кыдат Улус Республиканың, Корей Улус-Демократтыг Республиканың болгаш корей айтырының талазы-биле, а ол ышкаш Индий-Кыдаттың дугайында айтырыгның талазы-биле күрүнелериниң Берлин дыннадыында айыттынган ол күрүнелерге киржирин күзээн өскедаа чурттарның төлээлекчилериниң чөвүлел хуралын чыылдырар дугайында дугуржулганы чедип алган.

Берлин чөвүлел хуралынга чедип алдынган дугуржулганы ёзугаар ССРЭ-ниң чазаа Кыдат Улус Республиканың чазаанче болгаш Корей Улус-Демократтыг Республиканың чазаанче чөвүлел хуралга айыттынганын ёзугаар киржириниң болгаш үстүнде айыткан хуусаада боттарының төлээлекчилерин Женеваже чорударының чалалгазын чоруткан.

КҮР-ниң чазаа болгаш КҮДР-ниң чазаа айыткан чалалганы алганын харыылаан болгаш Женевага болур чөвүлел хуралга киржирин чөпшээрээннер.

(СЭТА).

Европа чурттарының барыын үзелдиг социалистиг партияларының конференциязы

БРЮССЕЛЬ. Февраль 27 болгаш 28-те Брюсселге Европа чурттарының барыын үзелдиг социалистиг партияларының конференциязы болуп эрткен.

Бельги агентилелиниң дамчыткаының ёзугаар алырга, конференцияның хааглыг хуралынга бүгү делегей байдалының дугайында илеткелди бельги социалистериниң төлээлекчизи, «Пепль» солуннуң редактору Виктор Ларок кылган.

«Европаның камгалал ниитилежилгези» деп адаар ниитилежилгени тургузарынче угланган Барыын Европаның чазактарының иштики политиказын шынзыктырарын Ларок бодунуң илеткелинге оралдашкан. Европа чурттарын «америк капиталистер-биле» чоокшулажырынче ол кыйгырган. Оон-биле Ларок антисоветтиг чөңгээни каржызы-биле кылган.

Лароктуң илеткелиниң талазы-биле саналдарга тус-тус чурттарның барыын үзелдиг социалистиг партияларының аразында ханы чөрүлдээлер база оларның иштинде, иштики политиканың айтырыгларының талазы-биле болгаш хамыктың мурнунда «европаның камгалал ниитилежилгезин» тургузарының дугайында айтырыгның талазы-биле чөрүлдээлер илеретинген.

Лейборист Бюрк, «европаның камгалал ниитилежилгезиниң» дугайында айтырыгның талазы-биле Англияның лейбористериниң аразында чөрүлдээлерни айыткаш, бо планнарны боттандырарынга оларның киржикчилериниң аразында «чаңгыс-аай чоруктуң» четпейн турарын хомудап чугаалаан.

Француз социалистериниң баштыңы Ги Молле болза, «европаның камгалал ниитилежилгезиниң» дугайында айтырыгның талазы-биле болгаш иштики политиканың өскедаа айтырыгларының талазы-биле ооң партиязының иштинде шыңгыы чөрүлдээлер барын миннип чугаалаан.

«Европаның камгалал ниитилежилгезин» тургузарының дугайында айтырыгга бельги социалист сенатор Ролен шиитпирлии-биле удурланган. Вашингтоннуң политиказы Европага чөптүг шүгүмчүлелди болдурган деп ол медеглээн. Кандыг-даа совет саналды хүлээп албайн турар барыын талакы үш күрүнелериниң туружун шүгүмчүлевишаан, ындыг туруш бүгү делегей айтырыгларының талазы-биле чугаалажыышкынпарның чедишкиннеринге шаптык ужураштырып турар деп ол айыткан.

(СЭТА).

Финляндияда ажыл чок чоруктуң санының дугайында медээ

ХЕЛЬСИНКИ. Орук харылзаа болгаш хөй-ниити ажылдарының министриниң парлааны тускай медээни ёзугаар фин радиозунуң дамчытканы болза, бо чылдың февральдың төнчүзүнде бүгү чуртта 52700 ажыл чоктар бар болган.

(СЭТА).

Бразилияда күрүне өрезиниң өзүлдези

МОНТЕВИДЕО. Бразилияда күрүне өрези саат чокка өзүп турар. «Коррейо да Манья» солунда парлатынган статистиктиг медээлерни ёзугаар алырга, чурттуң күрүне өрези 1943 чылдан 1952 чылдың төнчүзүнге чедир барык-ла 12 катап—5,8 миллиард крузейродан (акша) 68,8 миллиард крузейро чедир улгаткан.

(СЭТА).

СПОРТ

Коньки спортунга чурттуң тус-тус болгаш команда талазы-биле бирги чери дээш

Юрий Сергеев—500 метрге ССРЭ-ниң чемпиону

СВЕРДЛОВСК. 1954 чылда коньки спортунуң тус-тус болгаш команда талазы-биле чурттуң бирги чери дээш чаңчыл болган маргылдаа мында эгелээн. Маргылдаада эң дүрген маннаар 190 спортсменнер, оларның иштинде делегей чемпионнары спорттуң алдарлыг мастерлери Борис Шилков болгаш Лидия Селихова олар база бар.

Маргылдаа конькичилериниң парады-биле ажыттынган. Ооң соонда эрткен чылдың чемпионнары Риммэ Жукова биле Борис Шилков олар маргылдааның тугун көдүрүп үндүргеннер.

Оолдарның 500 метрге чарыжы эгелээн. Бо дистанцияга спорт мастери Юрий Сергеев эки түңнелди көргүзүп, 1954 чылда чурттуң чемпионунуң адын алган болгаш делегей рекордсменин чаалап алган. Ооң шагы —42,8 секунда болган. Ийиги болгаш үшкү черни спорттуң алдарлыг мастерлери москвачылар Павел Беляев биле Евгений Беспалов олар үлешкеннер. Олар ол дистанцияны 43,4 секундада эрткеннер.

Борис Шилков—5 муң метрге ССРЭ-ниң чемпиону

СВЕРДЛОВСК. 5 муң метрге ооларның чарыжынга 111 кижи киришкен. Дош кырында орукка спорт-чу чидиг демисел калбарган.

Хат хадып турза-даа, делегей чемпиону, спорттуң алдарлыг мастери Борис Шилков бедик түңнелди көргүскен. Ол 5 муң метрни 8 минута 10 секундада эрткен. Ол болза, бистиң чуртувуска болгаш даштыкы чурттарга болган маргылдааларның эң эки түңнели болган. Шилков 1954 чылда 5000 метрге чарыштың талазы-биле Совет Эвилелиниң чемпиону болган.

Ийиги черни спорттуң алдарлыг мастери москвачы Олег Гончаренко алган. Ооң шагы—8 минута 18,3 секунда болган.

Март 5-тиң эртенинде 1500 метрге болгаш 10 муң метрге чарыш болган.

(СЭТА).

Областың тоску кышкы спартакиадазы

Март 7-де Кызыл хоорайга областың тоску спартакиадазы ажыттынган. Кышкы спартакиадада Кызыл хоорайдан болгаш 12 районнардан 12 командалар киржип турар.

Спартакиада программа ёзугаар херээженнериниң 3Х5 км. дистанцияга, эр кижилериниң 4Х10 км. дистанцияга хаактың эстафета чарыжының, база херээженнериниң 500 болгаш 1500 метрлерге, эр кижилериниң 500 болгаш 3000 метрлерге коньки чарыжы-биле эгелээн.

Кышкы спартакиада март 9-ка чедир үргүлчүлээр.

Д. ЕНДАН.

ХРОНИКА

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиуму эш Никита Семенович Рыжковту ССРЭ-ниң Калбак хереглел бараннарының үлетпүрүнүң министринге томуйлаан.

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиуму ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының орлакчызы эш А. Н. Косыгинни ССРЭ-ниң Калбак хереглел бараннарының үлетпүрүнүң министри хүлээлгезинден хостаан.

Харыысалгалыг редактор
Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62, харыысалгалыг редакторнуң орлакчызының, партийжи амыдырал, культура болгаш амыдырал пиддистериниң—3—88. харыысалгалыг секретарының 3—68, пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа киллистериниң 4—98, иштики информация, бухгалтерияның—3—65.

ТС—01804. Культура эргелелиниң типографиязы